

лютий • 2014

№02 (161)

УКРАЇНИ

ВІСЬКО

ЧИТАТИ – ЩОБ ЗНАТИ, ЗНАТИ – ЩОБ ПЕРЕМАГАТИ!

*Любіть Україну, як сонце, любіть,
як вітер, і траву, і води...
В годину щасливу і в радості мить,
любіть у годину негди.*

МИ – ЄДИНА КРАЇНА!

«Шановні генерали, адмірали, військовослужбовці та працівники Міністерства оборони та Збройних Сил! Ми повинні усвідомити, що ніхто крім нас не зможе забезпечити захист нашої держави, її територіальну цілісність і недоторканність. Сьогодні ми маємо визначити головні пріоритети військового будівництва. Нам необхідно переглянути заходи щодо реформування Збройних Сил України, стратегію військової науки, реформувати оборонно-промисловий комплекс, який має задовольняти потреби Збройних Сил».

*Ігор Тенюх,
виконуючий обов'язки Міністра
оборони України*

ТЕНЮХ Ігор Йосифович

Народився у 1958 р. в м. Стрий Львівської області. Закінчив Ленінградське вище військово-морське училище ім. М. Фрунзе (1982), Інститут іноземних мов міністерства оборони США (1994), Академію Збройних Сил України (1997). Офіцерську службу розпочав на посаді командира мінно-торпедної бойової частини корабля. З 1983 по 1991 р. — командир рейдового тральщика, командир перегінного екіпажу, старший помічник, а згодом командир морського тральщика, начальник відділу зберігання озброєння і техніки бази мінного та протичовнового озброєння.

У 1991 р. брав участь в розробці законопроектів зі створення Збройних Сил України у складі Комісії Верховної Ради України з питань оборони та державної безпеки. У 1991–1995 рр. — старший офіцер відділу забезпечення бойових дій управління Військово-Морських Сил Міністерства оборони України, начальник відділу напрямів управління Військово-Морських Сил Головного штабу Збройних Сил України, начальник відділу напрямів Головного оперативного управління Генерального штабу Збройних Сил України. З 1997 по 2005 р. проходив службу на посадах командира бригади надводних кораблів, керівника організаційної групи з формування ескадри різнорідних сил, командира ескадри різнорідних сил Військово-Морських Сил Збройних Сил України. У 2002 р. здійснював командування Спільною чорноморською групою військово-морського співробітництва «Blackseaforg». З листопада 2005 р. — заступник начальника Генерального штабу Збройних Сил України. Указом Президента України від 23 березня 2006 р. призначений на посаду командувача Військово-Морських Сил Збройних Сил України. 27 лютого 2014 року Постановою Верховної Ради України призначений виконуючим обов'язки Міністра оборони України.

Зміст

ГАРЯЧИЙ КРИМ

Патріотизм найвищого ступеню..... 2

СПОРТИВНІ БАТАЛІЇ

Перемогу присвятили українському народу 8

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА

Від амазонок давнини до жінок-воїнів сьогодення 12

УНІВЕРСАЛЬНА БРИГАДА

Десантний гарт 20

ЦІКАВІ ЛЮДИ

Миротворець дворянського роду 26

ЛЕГЕНДА РОЗВІДКИ

Я – «Голос» 30

АФГАНСЬКИЙ ЗЛАМ

Солдат війну не вибирає..... 35

ЮВІЛЕЙ ВЕЛИКОГО КОБЗАРЯ

Тарас Шевченко і сучасність 40

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Болгарська армія: бюджет гальмує реформу 46

ПОВЕРНЕННЯ ІЗ ЗАБУТТЯ

У лісах під Ковелем 54

З ПІСНЕЮ ПО ЖИТТЮ

Турне слави 60

РЕЛАКС

На дивані з «Військом України» 62

ПАТРІОТИЗМ НАЙВИЩОГО СТУПЕНЮ

2

ПАТРІОТИЗМ
НАЙВИЩОГО
СТУПЕНЮ

Від амазонок давнини до жінок-воїнів сьогодення

12

ВІД АМАЗОНОК
ДАВНИНИ
ДО ЖІНОК-ВОЇНІВ
СЬОГОДЕННЯ

ТАРАС ШЕВЧЕНКО І СУЧАСНІСТЬ

40

ТАРАС ШЕВЧЕНКО
І СУЧАСНІСТЬ

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДРУКОВАНИЙ ОРГАН МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Засновник: Міністерство оборони України
Адреса редакції:
вул. Мельникова, 81,
04050, Київ, Україна, а/с 72
Телефони редакції:
(044) 483-08-39, 489-38-59
mail: viysko2012@ukr.net;
Електронна версія:
<http://www.viysko.com.ua/>
© «Військо України», 2014
Підписано до друку: 07.03.2014 р.
Наклад: 18600
Віддруковано ТОВ «Інтер Прінт 1»

Передплатний індекс:
74101
Передплату можна
оформити в усіх поштових
відділеннях зв'язку

Свідчення про державну
реєстрацію:
КВ № 827 від 12.07.1994 р.

Головний редактор:
Валентин БУРЯЧЕНКО.

Заступник головного редактора:
Андрій МИРОНЧУК.
Відповідальний секретар:
Вячеслав ПЕТРОВСЬКИЙ.
Начальники відділів: Олександр
БІРЧЕНКО, Руслан ТКАЧУК, Володимир
КОСЕНКО, Олександр ВАСИЛЬЧЕНКО.
Фотокореспондент: Сергій ПОПСУЄВИЧ.
Спеціальні кореспонденти:
Сергій БАСАРАБ, Юрій КУЗНЕЦОВ.
Кореспонденти: Валерія СОКОЛІК,
Дар'я ЧІГАРЕВА, Валерій ВОРОНЧУК,
Олександр ПАНЮКОВ.

Редакція не несе відповідальності за зміст повідомлень інформагентств і може друкувати статті, не поділяючи поглядів автора. Відповідальність за достовірність фактів, власних імен та інших відомостей несуть автори публікацій. Роботи (фотознімки, статті, малюнки, тексти та інші матеріали), які прийшли на адресу редакції, не рецензуються і не повертаються. Передрук матеріалів чи будь-яке інше їх використання можливі лише з письмового дозволу редакції. При використанні матеріалів посилання на журнал «Військо України» обов'язкове. За зміст реклами відповідальність несе рекламодавець.

ПАТРІОТИЗМ НАЙВ

«Ви – наші герої». За понад 22 роки існування вітчизняного війська такі слова українським офіцерам, контрактникам і строковикам доводилося чути вкрай рідко. Хіба що від керівників різноманітних миротворчих місій, участь в яких за кордонами України брали наші військовослужбовці. Адже від самого початку свого існування наша держава проголосила себе виключно миролюбивою країною.

Дотримуючись цих принципів, ми відмовилися від ядерної зброї, не вели бойові дії на територіях інших держав. А за правління Януковича об'явили себе ще й позаблоковою державою. Тим самим обrekli себе на «сам на сам з будь-яким ворогом». А з Росією, одним із гарантів нашої безпеки після відмови українців від ядерної зброї, – найбільше. Вона цієї гарантії, бачте, не визнає. Більше того, веде цинічну, нахабну окупацію.

Біда прийшла на нашу землю. Тільки витримка і вірність присязі наших військових не дають розгорітися в Автономній Республіці Крим справжній кровопролитній війні. Попри блокування військових частин, постійні погрози, моральний тиск, спроби деяких іуд підкупити наших воїнів – вони залишаються вірними своєму народові. Слово «честь» для них – не порожній звук. «Ми стоятимемо до

кінця, адже присягали захищати український народ. І ось час настає», – кажуть наші герої.

Тим часом переодягнені тітушки, козаки, російські військові без знаків розрізнення все частіше вдаються до хитрощів та нечесних маневрів проти наших військовослужбовців: намагаються відключити світло, комунікації, захопити зброю... Українські патріоти у погонах майже голими руками тримають оборону. Більше того, йдуть у наступ проти озброєних окупантів.

Дух озброїв, гімн надихнув

Близько півсотні українських неозброєних військовослужбовців разом із родинами та представниками преси вийшли на аеродром «Бельбек», захоплений російськими загарбниками. На укомплектованого до зубів ворога вони йшли фактично лише із бойовим духом та державним гімном.

ИЩОГО СТУПЕНЮ

Коли стрій наближався до воріт аеродрому, у лавах авіаторів відчувалося хвилювання. Але твердість своїх намірів вони продемонстрували тим, що не злякалися навіть попереджувальних пострілів у повітря, які пролунали з боку окупантів.

Під час переговорів український полковник Юлій Мамчур домігся часткового звільнення території аеродрому. Технічному наряду в кількості 10 осіб вдалося вийти на позиції для обслуговування літаків. Інші розпочали психологічну ата-

ку проти загарбників: на їхніх очах українські авіатори зіграли у футбол.

«Росіяни не здаються!»

Командир корвета Військово-Морських Сил ЗС України «Тернопіль» капітан 3 рангу Максим Ємельяненко шокував до отетеріння командувача Чорноморського флоту Російської Федерації віцеадмірала Олександра Вітка. Так, на вимоги російського командувача негайно здатися Ємельяненко відповів: «Росіяни не здаються!»

Українські військовослужбовці не виконали ультиматуму про добровільну здачу зброї та залишення місць несення служби та відповідають: «Якщо підуть на штурм, даватимемо відсіч!».

Здивований російський адмірал перепитав, чи росіянин Ємельяненко? Український командир підтвердив, що за національністю він росіянин, як і частина екіпажу українського корабля. Однак ні він, ні члени його команди не зрадять присязі на вірність народу України. Після цього командувач ЧФ РФ кинув своєму оточенню: «Вчіться, як треба служити за честь і совість!»

Подвиг під носом агресорів

Після чотирьох діб окупації військового гарнізону здійснили подвиг й українські льотчики у Новофедорівці. З-під носа російських військовослужбовців злетіли три літаки і чотири вертольоти протичовнової авіації Сакської морської авіаційної бригади. Підняті напередодні бойові вертольоти ВПС Росії виявилися безсилими.

Лише після приземлення у Миколаєві наші військовики усвідомили, якою ціною врятували техніку. Ця новина швидко облетіла інтернет. Капітан Андрій Земляницький, брат якого був у складі новофедорівських льотчиків, гордо написав про це у своєму Фейсбукі:

«Сьогодні після чотирьох днів окупації військового гарнізону, включаючи аеродром, наші льотчики здійснили подвиг. Вони... підняли в повітря літак і 4 вертольоти протичовнової авіації Сакської

морської авіаційної бригади. Двигуни прогрівали при виконанні зльоту.

За ними піднялися бойові вертольоти ВПС Росії. Зробивши маневр й уникнувши переслідування, під прикриттям туману українці дійшли до Миколаєва. Здійснивши посадку, хлопці тільки потім зрозуміли, що вони зробили. Це подвиг у «мирний» час. Вони врятували техніку. Я пишаюся цими людьми. Один із них – мій брат, капітан військово-морської авіації України Земляний А.А. Слава героям!»

«Слава героям!» – відлунням пронеслось Інтернетом. Гордість за наших льотчиків не знала меж!

Хочуть «Бук» прибрати до рук

Російські військові й так звані загони самооборони Криму заблокували батальйони морських піхотинців у Керчі та Феодосії, більшість об'єктів Державної при-

кордонної служби, а також закрили вихід нашим кораблям із озера Донузлав. Росіяни взяли під свій контроль диспетчерський центр і фактично увесь повітряний простір над півостровом. Не вистачило лише одного: диктувати побудову всієї протиповітряної оборони над Кримом. Окрім іншого, для цього їм знадобився і зенітний ракетний комплекс «Бук-1М».

Командуванню 55-го Євпаторійського зенітного ракетного полку неодноразово ставилися ультиматуми щодо здачі зброї. Розраховуючи на швидкий і безумовний успіх, росіяни доправили до Криму навіть своїх фахівців-зенітників. Адже «Буки» перебувають на озброєнні й у російській армії. Зброя ця хоч і радянська, проте ефективна.

Але наші воїни мужньо витримали удар, не піддавшись на провокації та не допустивши загарбника у частину. Наша зброя має служити інтересам нашої держави.

«Зрадника – геть!»

Так відповіли на спокуси гроши-ма та посадами колишньому командувачу Військово-Морських Сил ЗС України Денису Березовському військовослужбовці штабу українських ВМС. Аби продемонструвати свій патріотичний дух і вірність військовій присязі, на шикуванні перед штабом ВМС ЗС України вони у відповідь на «хлібні» пропозиції зрадника заспівали Гімн нашої держави.

Чи можна виміряти грішми справжню любов до Батьківщини? Навряд чи, адже увесь час існування Збройних Сил України наші військовослужбовці в Севастополі відчували різницю в окладах між ними та російськими колегами. Тож, напевно, розрахунок робився саме на це. Але задум колишнього командувача, який став поплічником самопроголошеної кримінальної влади Криму, потерпів крах.

«За необхідності битимемо рекорд захисників Брестської фортеці»

Про це одногласно заявили бійці та командири 36-ї бригади берегової оборони ВМС ЗС України, дислокованої в селищі Перевальне під Сімферополем. У зв'язку з тим, що українські військовослужбовці не виконали ультиматуму про добровільну здачу зброї та залишення місць несення служби, їх блокують російські нападники, значно переважаючи чисельно. Проте наші відповідають: «Якщо підуть на штурм, дамо відсіч!»

Периметр військової частини оточили близько тисячі озброєних бійців. Рух блокують близько двох десятків автомобілів КамАЗ та декілька розрекламованих російських броньовиків «Тигр». Але чи справді так упевнено почуваються на півострові росіяни? На одному з відео, викладених у мережі Інтер-

нет, видно, як новітній російський броньовик «Тигр» тривалий час намагається здолати досить просту перешкоду – бордюр. Це є підтвердженням тому, що російська армія відрядила на українську територію погано навчених бійців, техніка в руках яких перетворюється на звичайне залізяччя.

Як морпіхи співали й окупантам нерви «лоскотали»!

Українські морські піхотинці у Керчі влаштували імпровізований концерт на території своєї військової частини. Це була своєрідна відповідь загарбникам, які вважали наших воїнів деморалізованими і намагалися будь-що потрапити до їхнього розташування. За словами заступника командира частини по роботі з особовим складом Олексія Нікіфорова, мета концерту – підняти настрій та бойовий дух особового складу і продемонстру-

«Хлопці, тримайтесь! Ми вами захоплюємось!» Звернення на підтримку наших моряків та військовослужбовців у Криму лунають від громадських організацій, трудових колективів, навчальних закладів та небайдужих громадян України.

вати усім, що у морських піхотинців усе гаразд.

Наші бійці сприйняли «на ура» вокально-інструментальну групу, де художнім керівником є Микола Сьомін, а солістом – Олександр Сема. Бійці майстерно грали на різноманітних інструментах, можливо, і на «нервах ворога».

Раніше кримчани вже мали нагоду слухати цей музичний колектив. Зокрема, хлопці давали концерт на міській набережній, присвячений Дню флоту України. Також морпіхи виступали перед вихованцями Республіканської школи-інтернату, які навчаються в «Школі юнг».

Байдужих глядачів не було. Усі підспівували й аплодували, дякуючи морпіхам за позитивні емоції.

Безславний кінець «Очакова»

Для того, аби ускладнити життя українським військовим морякам, «зелені чоловічки», очевидно, не без участі високопосадовців Чорноморського флоту та кримської автономії вдаються до всіляких пакостей. В хід ідуть не лише підкуп і провокації, а й відвертий саботаж. Так, на озері Донузлав у Криму агресори затопили російський ВПК «Очаків». Це було зроблено для того, щоб перекрити вихід українським кораблям.

– «Очаків» лежить на боці, повністю перекриваючи вихід з бухти. Над водою піднімається на висоту 9 метрів. Корабель великий, близько 120 метрів у довжину, – розповів керівник Кримського медіа-центру Міністерства оборони України Владислав Селезньов.

За його словами, без серйозних зусиль відтягнути корабель неможливо. Доведеться або різати на частини, або підірвати.

Сагайдаченці присязі не зраджують

Після чотиримісячного морського походу та виконання завдань у межах антипіратських операцій НАТО «Океанський щит», ЄС «Аталанта» в Аденській затоці та західній частині Індійського океану до рідних берегів повернувся флагман Військово-Морських Сил ЗС України фрегат «Гетьман Сагайдачний». Цієї події наші громадяни очікували з певною пересторогою. Адже російські провокатори-пропагандисти розповсюдили чутки, що ніби наш флагман підняв Андріївський стяг.

Тим часом українські військові моряки залишилися вірними своїй Батьківщині. Пришвартовувшись у Практичній гавані міста Одеса, командир походу контр-адмірал Андрій Тарасов доповів про прибуття начальнику Одеського гарні-

Під військовими комісаріатами міст і селищ нашої країни виникли черги добровольців, готових зі зброєю в руках захищати Батьківщину. Патріотично налаштовані українці в буквальному сенсі слова заповнили військові комісаріати. В чергах записатися добровольцями – люди різних вікових категорій: від 20 до 60 років.

зону – командувачу Південного оперативного командування генерал-лейтенанту Анатолію Сиротенку.

– Ми пишаємося вами, наші бойові побратими! Ви гідно виконали бойові завдання та з честю пронесли прапор України водними просторами багатьох країн світу. Переконаний, що в цей важкий для країни час ви залишатиметеся взірцем виконання військового обов'язку, мужності, відваги й оплотом незторканості нашої держави, народу якої ви колись присягнули, – сказав Анатолій Сиротенко.

– У водних просторах Аденської затоки та Індійського океану наш національний контингент діяв, як єдина дружня команда. Ми готові й надалі бути на передовій і з честю виконувати завдання, що покладатимуться на нас вищим командуванням, – запевнив присутніх командир походу контр-адмірал Андрій Тарасов.

У зв'язку з останніми подіями флагман українського вітчизняного флоту тимчасово базуватиметься в місті-герої Одеса. Увесь особовий склад поставлено на всі види забезпечення в Західній військово-морській базі ВМС ЗС України.

«На прапори ВМС рівняйся!»

«Хлопці, тримайтесь! Ми вами захоплюємось!» – такі звернення на підтримку наших моряків і військовослужбовців у Криму лунають від громадських організацій, трудових колективів, навчальних закладів та небайдужих громадян України. Учні Чернігова, Черкас,

Тернополя та інших міст, імена яких носять кораблі Військово-Морських Сил ЗС України, пишуть листи на підтримку наших військових моряків. Прапори українських ВМС цими днями гордо майорять над державними установами, органами влади та меріями більшості українських міст. Зокрема, над міською радою Чернігова.

Протягом багатьох років місто підтримує шефські зв'язки з командою тральщика «Чернігів», де, окрім інших, служать мешканці міста й області. Нині корабель знаходиться на озері Донузлав за понад 90 кілометрів від Севастополя. Він, як і багато військових частин українського війська, також заблокований окупантами.

– Ми знаємо ціну слова «патріотизм» і в жодному разі не здамося, – прокоментував позицію своїх підлеглих командир корабля капітан 3-го рангу Борис Полій.

Бажання допомогти фінансово кримським військовослужбовцям висловили й чернігівські підприємці.

Російська агресія в Криму підняла патріотичний дух українців

Їх не закидають квітами так, як колись зустрічали радянських солдатів-переможців у 45-му. Вони добре відчують, що не на своїй території і це видно по їхніх очах. Їм не цілують чоботи і не кидаються в ноги із криками «нарешті, дорогі наші визволителі!» Цього немає, бо вони – окупанти. Якщо хтось і сприймає російських агре-

сорів з радістю, то це деякі зомбовані путінською пропагандою жителі Криму або місцеві політичні ділки, які мають на меті отримати від ситуації на півострові бонуси у вигляді лояльного ставлення «старшого брата» і можливих жирних посад у майбутньому, що вже само по собі викликає серйозний сумнів.

Але такі люди – це далеко не все населення Криму. Тож очікуваного масового сприйняття кримчанами сумнівного новообраного уряду не сталося. Так само, як і не сталося масового переходу українських військовослужбовців на його бік. Відтак можна стверджувати, що театральна постановка, яку Росія демонструє в Криму, не матиме овацій, на які так очікувала!

Ламають російський сценарій у Криму і витримка та мужність наших військовослужбовців, які, не дивлячись на погрози, не піддаються на провокації та не залишають місця несення служби. Треба віддати їм належне – поки що з української сторони не пролунало жодного пострілу.

Тим часом цивільне населення усіх регіонів України демонструє неабияку підтримку нашим воїнам, мобілізуючись в єдиному патріотичному пориві. Цими днями під військовими комісаріатами міст і селищ нашої країни виникли черги добровольців, готових зі зброєю в руках захищати Батьківщину. Патріотично налаштовані українці в буквальному сенсі слова заповнили військові комісаріати. У чергах записатися добровольцями –

люди різних вікових категорій: від 20 до 60 років. Вони вважають неприпустимим просто споглядати за тим, що відбувається в Криму, з екранів телевізорів.

– Як я можу залишатися байдужим, коли на мою Батьківщину прийшли загарбники? – говорить киянин Віктор Вожечників. – Тому хочу записатися добровольцем. Строкову службу проходив старшим механіком-водієм переправочного транспортера в десантно-переправочному батальйоні інженерно-саперної бригади в Ахтирці Сумської області. Мені 54 роки, але коли потрібно захищати Батьківщину, вік не має значення: стріляти я вмію добре.

Нині у військових комісаріатах Києва тривають навчальні збори, до яких залучаються і діючі, й звільнені військовослужбовці та працівники цих установ. Вони проводять роз'яснювальну роботу серед населення, допомагають реєструвати прибуваючих, відпрацьовують необхідні документи тощо. Серед них також є добровольці, які прибули сюди за власною ініціативою.

– Свого часу я звільнився з посади заступника військового комісара – начальника I відділення Деснянського районного у місті Києві військового комісаріату, – пояснює полковник запасу Юрій Шмарьов. – Тепер допомагаю своїм колегам, адже вперше в житті бачу таку кількість бажаючих стати на захист України.

Військовий комісар Деснянського районного у місті Києві військового комісаріату полковник Юрій Максимів запевнив, що усі покладені завдання його підлеглі виконують сумлінно, працюючи фактично в цілодобовому режимі. Мовляв, в обстановці, яка склалася, усі по-справжньому відчувають відповідальність за долю держави, тож особисті проблеми поки що не на часі.

Підтверджує патріотичну налаштованість столичних мешканців і військовий комісар Оболонського районного у місті Києві військового комісаріату полковник Вадим Слепко. За його словами, саме агресія російських військ до Криму сколихнула патріотичні почуття наших громадян. Протягом кількох останніх днів до цього військового комісаріату звернулись понад 500 осіб, які виявили бажання піти на службу до лав Збройних Сил України для захисту Батьківщини.

55 спеціалістів уже призвані на службу. Це військовозобов'язані, які надійшли для доукомплектування військомату до штату військового часу. Сьогодні з ними проводяться навчальні збори. У подальшому відбуватиметься оперативна мобілізація та розгортатимуться збірні пункти. Слід зазначити, що працівники військових комісаріатів не отримуватимуть зброю, форму, спорядження і працюватимуть виключно на території збірного пункту.

Як бачимо, російська агресія в Криму неабияк підняла патріотичний дух в усіх регіонах України. Багато тисяч людей за власним бажанням ідуть записатися до війська. Запитайте: чи платять їм за це гроші? І чи платили тим, хто свідомо йшов під кулі на Майдані? Відповідь очевидна: патріотизм не купується ні за будь-які гроші. Та чи розуміють це російські агресори, які хочуть когось переконати, що вони – визволителі Криму? Кого і від чого вони там захищають?

Сценарій провалився

Як зазначив виконувач обов'язків Міністра оборони України Ігор Тенюх, плануючи операцію в Криму, російське керівництво було впевнене, що українські військовослужбовці здадуть свої бази та військові частини. Але цей варіант не пройшов.

– Головний наказ сьогодні – не піддаватись на провокації, які постійно виникають у різних військових частинах, тому що Російська Федерація потім покаже світові, що це не її військові, а українці почали стріляти. Цього не можна допустити, – наголосив Ігор Тенюх.

– Хочу також висловити слова вдячності й сім'ям військовослужбовців, які разом з ними стоять на кордоні перед «спецназом» Російської Федерації, перед снайперами, які націлили свої гвинтівки на українських військових. Наші люди розуміють, що живуть на своїй землі. І ми готові свою землю боронити, – підкреслив він.

Російська агресія у Криму неабияк підняла патріотичний дух в усіх регіонах України.

sochi
2014

ПЕРЕМОГУ ПРИСВЯТИЛИ УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДУ

Президент Міжнародного олімпійського комітету Томас Бах: «Перемога України в жіночій естафеті з біатлону – особливий момент Олімпійських ігор у Сочі. Це могутній важливий символ єдності під час кривавої політичної кризи в Україні. Будучи в траурі, з одного боку, та знаючи, що насправді відбувається в країні, бачачи українську столицю у вогні, відчуваючи всю відповідальність, спортсменки виграли золоту медаль. Мене, насправді, це дуже вразило. Це був надзвичайно емоційний момент».

Російські вболівальники відверто їм бажали неприємностей. З трибун лунало: «Промахнися!», «Впади!». А вони, у цей нелегкий для України час, попри все – зібралися і перемогли! Трохи згодом вони з гордістю скажуть: «Цю перемогу ми присвячуємо всьому українському народу!»

Жіноча збірна України з біатлону у складі сестер Віти та Валі Семеренко, Юлії Джими, Олени Підгрушної виграла естафету на XXII зимовій Олімпіаді-2014 у Сочі! Це була їхня Олімпіада! Позаду залишилися збірні Росії та Норвегії. Довгоочікувана перемога України! Останній і єдиний раз Україна завоювала золоту медаль на зимовій Олімпіаді в 1994 році.

На головному планетарному спортивному форумі, який зібрав понад 80 країн світу, на честь наших олімпійців замайорів синьо-жовтий прапор і пролунав гімн України.

А ще зовсім недавно, напередодні старту, подіювали, що українки планують знятися з Олімпіади і виїхати додому. На що президент Федерації біатлону України Володимир Бринзак відповів: «Дівчата стартуватимуть. Побіжать не за Президента або владу – побіжать за Україну. Щоб порадувати уболівальників». Порадували! Та ще й як!

Наша команда чудово провела всю гонку – від початку і до кінця. Зі старту Україна вийшла в лідери, і далі питання стояло тільки в тому, щоб утримати той відрив, який у нас був. Основними переслідувачами українок стали росіянки і норвежки. Німеччина через проблеми з гвинтівкою вже на першому ж етапі опинилася далеко позаду, Франція взагалі змушена була знятися з перегонів після падіння своєї лижниці Марі-Лор Брюне.

Варто уявити ці змагання. Перший етап. На старті – Віта Семеренко. Уже маючи «бронзу», яку

завоювала в спринті на самому початку Олімпіади, вона надихає своїх подруг на перемогу. Після першої стрільби спортсменка виходить у лідери разом з росіянкою Яною Романовою. На другій стрільбі стоячи Семеренко допускає лише один промах і закінчує свій етап на третьому місці.

Другий етап. На трасу виходить наймолодша учасниця синьо-жовтої збірної – 23-річна Юлія Джима. Хвилюється? Звичайно! Але як зізналася капітан збірної Олена Підгрушна, «ми зуміли залишити емоції і страхи глибоко під подушкою». Тож Юлі вдається побороти нерви і видати просто феєричний результат! Чисто пройшовши дві стрільби, вона істотно відривається від росіянки Ольги Зайцевої і переможно передає естафетну паличку. Після другого етапу Україна – одноосібний лідер гонки. «Сніг був важкий, але мої лижі їхали просто супер. Спасибі мастильникам!» – пізніше скаже щаслива дебютантка.

Третій етап. Валентина Семеренко, сестра Віти Семеренко, після своєї першої стрільби зберігає лідруючу позицію, відірвавшись від росіянки Катерини Шумілової на 40,2 секунди. Та під час стрілянини стоячи вона допускає три промахи в перших п'яти пострілах, після чого розуміє: права на помилку немає! Тож у цей критичний момент спортсменка збирає всю свою волю в кулак і влучає в мішень трьома запасними патронами. Із 28-секундним відривом від переслідувачів вона передає естафету Олені Підгрушній.

Четвертий етап. Підгрушна стріляє відмінно. І хоча її суперниці – Бергер і Вілухіна теж не хиблять на стрільбі, Олену вже не втримати. Вона стрімко мчить до фінішу! Відстрілявшись на першому рубежі з одним додатковим патроном, капітан української збірної іде на дистанцію з відривом 17,9 секунди від росіянки Ольги Вілухіної. Друга її стрільба – стовідсотково результативна. На дистанції українка додає швидкості. Ось червона стрічка, ривок і... перемога! Дівчина тільки і видихнула: «Слава Богу!» А далі просто падає без сил. Олена так пригадує ці події: «Дівчата кинулися до мене, а мене ноги вже не тримали. Падаючи, я навіть влучила стволем гвинтівки по голові Юлії Джими, яка підскочила. На щастя, несильно».

Тож уявіть картину під назвою «Золото»: Олена лежить, Віта танцює, Валентина і Юлія обнімаються. Радість цілком зрозуміла – на «золото» чекали двадцять років!

Юлія Джима згадує: «Після гонки було дуже приємно, коли до нас підійшов французький біатлоніст Жан-Гійом Беатрікс, привітав з перемогою. Сказав, що ми їй дійсно заслужили і що це дуже важливо для нашої країни». Аплодували українкам й іноземні журналісти. Вони більше години не відпускали дівчат, задаючи питання про важку ситуацію в Україні. На що капітан української збірної Олена Підгрушна відповіла: «Напередодні гонки я отримала безліч листів з проханнями: „Дівчата, будь ласка, переможіть для всієї України“. І ми – перемогли».

Упередолімпійському сезоні представниця Збройних Сил України 23-річна киянка Юлія Джима зарекомендувала себе не тільки відмінним командним, а й дуже перспективним індивідуальним бійцем. Спортсменці притаманні дивовижна холоднокровність і сила волі. Її снайперські здібності сприяли тому, що в естафетних гонках жіноча збірна України часто піднімалася на п'єдестал пошани, а на етапі Кубка світу в німецькому

Оберхофі вона зійшла на найвищий його щабель! У цій дівчині із золотистим волоссям, укладеним у косу, великими сіро-блакитними очима і променистою усмішкою навряд хто вгледить управну лижницю та стрілка. І взагалі – біатлоністка Юлія свого часу мріяла стати... художником.

ВІДМІННИЦЯ, ХУДОЖНИЦЯ, СПОРТСМЕНКА

Сьогодні мало хто повірить у те, що майбутня олімпійська чемпіонка із зимового виду спорту свій шлях до «золота» почала в Києві. Уболівальникам відомо, що біатлонними центрами в країні є Чернігів, Суми та Тернопіль. На щастя, батько Юлії

НАША ДОВІДКА:

Старший солдат військової служби за контрактом Юлія Джима (навчально-спортивна база зимових видів спорту «Тисовець»).

Народилася 19 вересня 1990 року в Києві.

Студентка факультету іноземної філології та соціальних комунікацій Сумського державного університету.

Срібна призерка чемпіонату світу-2013 в естафеті 4х6 км.

Чемпіонка Європи 2011 і 2012 років в естафеті 4х6 км.

Срібна призерка чемпіонату Європи-2013 у спринті 7,5 км.

Бронзова призерка чемпіонату Європи-2013 в естафеті 4х6 км.

Тренери – О. Кравченко, Н. Кравченко

XXII зимові Олімпійські ігри проходили з 7 по 23 лютого 2014 року в Сочі. Більше 3000 атлетів із 80 країн світу виборювали 98 комплектів нагород в 15 видах спорту. У складі олімпійської збірної України за медалі змагалися 6 представників Збройних Сил України від Центрального спортивного клубу та навчально-спортивної бази зимових видів спорту «Тисовець». Серед них працівник Збройних Сил України Олександр Абраменко та представник спортивного активу ЦСК ЗС України Микола Пуздерко (фрістайл), працівник ЗС України Софія Власова (шорт-трек). У змаганнях з біатлону виборювали нагороди представники навчально-спортивної бази зимових видів спорту «Тисовець» старші солдати військової служби за контрактом Сергій Семенов, Артем Прима та Юлія Джима.

(Валентин Джима – учасник Олімпійських ігор у Ліллекхаммері) займався біатлоном саме в столиці, тому з часом привів до секції і донечку. На лівому березі міста лижної траси як такої не було навіть взимку, зате працював тир, де навчалися азам стрілецької підготовки. Власне, з цього і почалася кар'єра Джими в біатлоні.

Дивним у цій історії є той факт, що Юлія стала на лижі лише у... 14 років. Раніше спортом дівчина взагалі не займалася. Передивившись усі фільми за участю Джекі Чана, вона хотіла спробувати себе в карате. Та на той час Юлія професійно займалася малюванням: три уроки на тиждень, плюс додаткові у вихідні дні. За іронією долі тренування в секції карате припадали саме на ці дні. Так і не склалося. Тож весь свій вільний час вона присвячувала малюванню: після школи приходила додому і малювала, робила уроки і знову малювала. Та одного разу вирішила піти до легкоатлетичного манежу. Юлія відразу потрапила до старшої групи, де діти займалися вже кілька років. Вона «бігала» майже рік, поки тренери не винесли вердикт: з дівчини толку не буде! Тоді батьки привели доньку в біатлонний тир. Коли дівчина взяла до рук гвинтівку, зрозуміла: це – її! Відтоді почалися спортивні будні. Про лижі тоді розмова не йшла. Дітлахи займалися загальнофізичною підготовкою, бігали кроси і стріляли. Оскільки біга-

ЗІРКИ АРМІЙСЬКОГО СПОРТУ

ти Джима любила, а стрільба її дуже захоплювала, то заняття подобалися.

Настав час стати на лижі. За зізнанням спортсменки, цей період був найскладнішим у її кар'єрі. Попервах нічого не виходило, вона часто падала. Не вистачало елементарної координації: «бігла» або одними руками, або ногами. Дехто вже почав говорити: «Іди-но ти й малой далі...» У дівчини зростала спортивна злість: «Зачекайте, згадаєте ще мене!»

У виснажливих тренуваннях пройшли роки, і сьогодні біатлоністка дякує тренеру, що саме він її постійно підтримував: «Будемо старатися, працюватимемо...» Це його «будемо-будемо» підстобувало. Отже, хтось у неї ще вірить! І вона сподівалася: «Може, вийде...» «Вийшло» у неї буквально два роки тому, коли несподівано запросили до збірної.

МОРОЗИ – ЦЕ ЖАХ!

Раніше Джима бігала тільки в індивідуальних гонках, участь в естафеті для неї стала справжнім випробуванням: багато людей, тільки і дивись, щоб не наїхали на лижу, не зачепили палицю... Частенько бувало, що на вузьких ділянках траси відбувалися падіння, і спортсменці просто дивом удавалося перестрибувати через того, хто впав. Сьогодні вона до всього звикла. Холоднокровності ж Юлії на вогневих рубежах можуть позаздрити навіть зірки світового біатлону – Дар'я Домрачева або Кайса Макарянен. Мабуть, це не випадково, адже спочатку Джима до рук взяла гвинтівку, а ноги «поставила» на лижі набагато пізніше. Сама біатлоністка зізнається: на трасі її головний ворог, як не дивно, – мороз.

– Морози – це справжній жах! Так, на етапі Кубка світу у фінському Контіолахті був 20-градусний мороз, пальців рук я взагалі не відчувала, – пригадує спортсменка. – До того ж не любила бігати в теплому комбінезоні, користуватися, як дехто, рукавицями. А тоді у Фінляндії було щось неймовірне! Уже стоячи на старті відчувала, як разом з вітром у мене впиваються тисячі крижаних голок. Після першо-

З нагоди участі України в XXII зимових Олімпійських іграх у Сочі та прагнучи підтримати жіночу спортивну команду з біатлону, «Укрпошта» спільно з Національним олімпійським комітетом презентувала поштову марку «Збірна України з біатлону-2014», на якій зображена «золота четвірка»: Олена Підгрушна, сестри Валентина і Віта Семеренко та Юлія Джима.

го ж тривалого спуску відчула себе ніби сніговичком. Тому, коли примудрилася закрити мішені, перебувала в шоці.

«...Я МРІЯЛА ПРО П'ЕДЕСТАЛ»

Батьки спочатку думали, що дівчина буде займатися біатлоном до закінчення школи, а далі порине в навчання. Але не так сталося, як гадалося. Юлії дійсно пропонували вступати до Києво-Могилянської академії.

користь спорту.

– П'єдестал – це те, заради чого варто терпіти всі муки нашого не легкого біатлонного «хліба», – говорить Джима. – Це я зрозуміла ще й завдяки старанням олімпійської призерки Олени Петрової, яка тоді очолила юніорську збірну. Саме в роботі під її керівництвом у мене намітився відчутний прогрес, який, мабуть, не залишився непоміченим наставниками головної команди країни. І на Олімпіаді-2014 моя мрія здійснилася!

Підготував Олександр ПРИСЯЖНИЙ

Від амазонок давнини до жінок-воїнів сьогодення

Захист Батьківщини в будь-які часи та в будь-якій державі завжди мав пріоритетне значення. Зрозуміло, що жінки, як значна частина громади та хранительки домашнього вогнища, не могли залишатися осторонь від цієї благородної справи.

В історії України вони завжди відігравали провідні ролі. Українки ніколи не ховалися за спинами чоловіків, завжди стояли поряд зі своїми коханими, батьками, братами, надихаючи їх на подвиги, несли разом із ними важкий тягар трудових і воєнних випробувань.

Якими ж були мотиви, форми і способи реалізації їхнього, жіночого, права щодо захисту Вітчизни в різні історичні епохи та яке сьогодні мають українські жінки-військовослужбовці – стало предметом докладного аналізу фахівців Науково-дослідного центру гуманітарних проблем Збройних Сил України. Аби окреслити масштабність теми, звернемося до її історичного аспекту.

**«Рівні по силі мужам» –
легенда антики**

Однією з найзахоплюючих легенд в античному світі залишається легенда про існування жінок-воїнів – амазонок.

Оповідачі героїчного епосу називали їх по-різному: «рівні по силі мужам»; «мужні жінки»; «чоловіконенависниці»; «самажонки», тобто «самі жінки»; «ті, які жали в поясах» (жали і косили, будучи озброєними, з надітими поясами) тощо.

Історія свідчить: поява амазонок серед ворогів була завжди несподіваною і видовищною: у коротеньких юбках дівоче військо з диким виночим криком, від якого холонуло в серці, блискавично вривалося у ворожий стан. Дужі волячки на своїх баских конях уміло, заводячи руку за плече, натягували тятиву і стріляли з луків. Так не вміли робити навіть греки!

До речі, найдавніша розповідь про амазонок у грецькій літературі належить Геродоту (V ст. до н.е.), де їх охарактеризовано як вправних вершниць, які, окрім луків, добре володіли мечем, бойовою сокирою, списом і влучно кидали дротики. Достовірність цих відомостей знаходить пряме підтвердження в археологічному матеріалі. Саме в українських степах фіксуються окремі курганні могильники, де поховані воївничі жінки. На території України перша звітка про жінок-амазонок зустрічається в «Повісті минулих літ»: «Амазонки ж не мають чоловіків, але... один раз на рік, близько до весняних днів, виходять зі своєї землі та поєднуються з навколишніми чоловіками, вважаючи той час нібито якимось торжеством і великим святом. Коли ж зачнуть від них у чреві, – знову розбігаються з тих місць. Коли ж прийде час народжувати і якщо народиться хлопчик, то вбивають його, якщо ж дівчинка, то вигодовують її та належно виховують».

Легенди, міфи, сказання... Про походження найдавніших амазонок висловлювалося багато версій. Має право на існування й одна з них: унаслідок жорстоких війн чи далеких походів народ втрачав усіх дієздатних чоловіків. Тож жінки змушені були самотужки протягом тривалого часу захищати свої землі, майно та дітей.

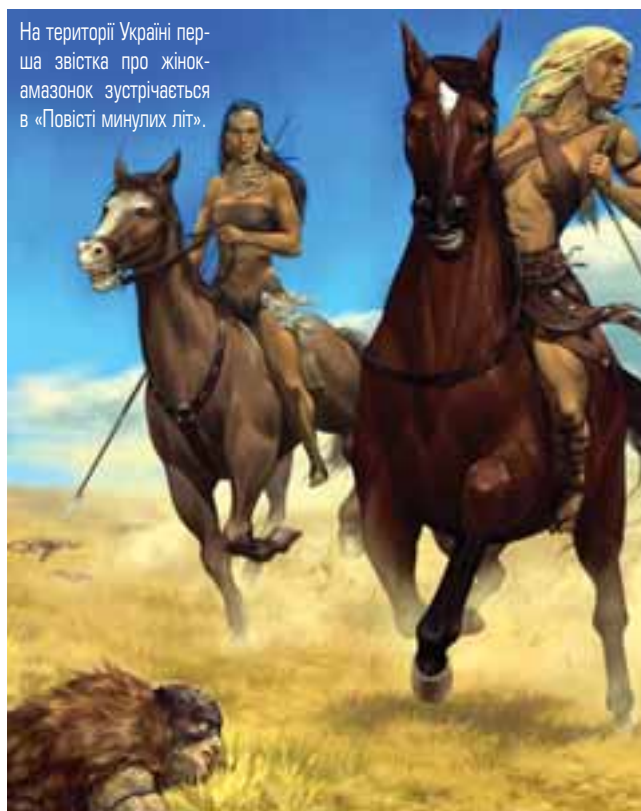
«І нарекоша вони поляницями...»

Збереглися згадки і про слов'янських жінок-воїнів. Візантійський патріарх Никифор, змальовуючи битву ромеїв з аварсько-слов'янським військом, що відбулася в 626 році під Константинополем, зазначає, що «серед тіл загиблих знаходили жінок-склавинок». При цьому слід зауважити, що склавини – давні слов'яни.

Усна народна творчість містить згадки про жінок-воїнів: «це були молодецькі воїни-жінки, богатирського роду, воїнству навчені».

На території України перша звітка про жінок-амазонок зустрічається в «Повісті минулих літ».

Давньоруські літописи описують життя переважно чоловіків. Усна ж народна творчість містить згадки і про жінок-воїнів. Наприклад, із фольклорних джерел постають такі прекрасні образи жінок-богатирок, як Настасія Микулична – дружина богатиря Добрини, Настасія-королівна – дружина богатиря Дуная та інші. Билини розповідають, що в київського князя Володимира бенкетують «поляниці, дівчата молодецькі». Слово «поляниці» оповідач пояснює так: «це були молодецькі воїни-жінки, богатирського роду, воїнству навчені».

Цікаво, що ні Альоша Попович, ні Добрина Никитич помірятися силою з поляницею не зважилися й Ілля Муромцю не радили, але той не послухався і ледь не позбувся голови... Тож, споглядаючи на картину Віктора Васнецова «Три богатирі», напівжартома можна припустити: три билинні знаменитості, пильно вдивляючись у степову далечінь, напевно, прагнуть не продивитися крупну неприємність в особі чергової молодецької поляниці?..

Про неабияку професійну підготовку жінок-богатирок свідчать змагання зі стрільби з лука, в якому Катерина Іванівна, дружина сотника Ставра Годиновича, і Настасія-королівна перемагають чоловіків – князя Володимира і Дуная. За ціль в тій стрільбі слугував перстень, за яким стояв устромлений лезом ніж. Стріла повинна була пролетіти крізь перстень і, ударивши об ніж, розділитися на дві абсолютно рівні половини.

ки. Виконання цього прийому вимагало просто віртуозного володіння луком! І жінки цим володіли!

Бідові дівки Запорозької Січі

У войовничому середовищі козацької України «безшлюбний», аскетично налаштований козак у шароварах і вишиванці поступово став ідеалом. Однак, як не парадоксально, і за цієї доби проступають яскраві постаті жінок-воїнів.

Сам Дмитро Яворницький у кінці XIX ст. на Катеринославщині (у межах колишніх Запорозьких Вольностей) записав переказ «Могила Настина». У ньому – опис життя відважної отаманши на ім'я Настя, яка носила шаровари, шапку, мала шаблю і «держала у себе ватагу козаків, але ніхто того не знав, що вона дівка... Кілька років правила вона за козака. А як умерла, то тоді тільки їй дізналися, що вона дівка».

З історичних джерел відомо, який сильний вплив мала жінка на традиції та повсякденне життя козацької спільноти. Залишилися свідчення і про участь українок у військових діях. Так, багатьом відомий подвиг войовничих жінок з міста-фортеці Буші та дружини козацького сотника Зависного – Олени (за іншими відомостями – Мар'яни). Коли більшість чоловіків загинула, жінки та дівчата продовжували чинити опір регулярним частинам польського війська. Аби не потрапити до рук шляхти, Олена підпалила пороховий льох і підірвала себе разом з ворогом.

Ці факти піддають сумніву категоричне твердження Дмитра Яворницького про те, що козаки-запорожці «не допускали в Січ жінок». Очевидно, що в українських воеводствах біля татарських кордонів жінка володіла значно більшою свободою, ніж будь-де в корінній Європі. Саме на території Чорномор'я в нащадків запорозьких козаків найдовше збереглися традиції боротьби хлопців з дівчатами: «єсть так, що хлопці борються поміж собою, а як коли, то й з дівчатами. Як почали хлопці боротися з дівчатами, вишукалась така дівчина, що який парубок надійде до неї, то вона його так і брякне об лід. Та на силу вже знайшовся такий, що як ударив її через голову об лід, то вона зовсім зомліла – водою одливали її.

ЗВ'ЯЗКОВА З ДУШЕЮ СТЮАРДЕСИ

Дитяча мрія старшого солдата Ірини Кеґеян – стати стюардесою. Втім, прослуживши в українському війську понад сім років, другій долі для себе вже не бажає, бо впевнена: своє небо можна знайти і на землі.

За час, що минув, Ірина опанувала кілька військових спеціальностей: телефоніста, телеграфіста, радіотелеграфіста. Зараз обіймає посаду старшого механіка інформаційно-телекомунікаційного вузла зв'язку Миколаївського облвійськомату.

– Військова професія приваблює мене всім: і високими соціальними стандартами, і можливістю професійного вдосконалення. А ще дуже подобається тепла атмосфера, яка панує в нашому колективі, – ділиться Ірина.

У минулому році вона підписала наступний контракт і каже, що готова йти далі.

Але мимо того всього, сю бідову дівку всі хвалили за хоробрість, завдаючи сорому тим парубкам, що вона об лід біла».

Жінки з армії січовиків або Як треба служити нації і державі

Відомо, що в російсько-японській та Першій світовій війнах участь жінок набула популярності. Стан бойового духу російської армії залишав бажати кращого. Давалися знаки величезна напруга сил і немислими на той час втрати живої сили. Тож, аби здійснити патріотичний вплив на солдатів-чоловіків, підняти їхній рівень героїзму, до армії залучають жінок-добровольців. Перший жіночий ударний батальйон смерті був сформований Тимчасовим урядом 19 червня 1917 року. За його прикладом були створені Московський, Петроградський і Кубанський ударні жіночі батальйони та окремі команди зв'язку.

Українське жіноцтво також виявило себе рішучим прихильником державницької ідеї. Серед жінок, які відіграли провідну роль у справі стрілецьких організацій, була Олена Степанів. З початком війни у Львові

ФІНАНСИ СПІВАЮТЬ ЇЇ РОМАНСИ

За свою понад десятирічну військову кар'єру помічник командира з фінансово-економічної роботи – начальник служби об'єднаного інформаційно-телекомунікаційного вузла зв'язку ВМС України капітан Наталія Волинець пройшла ряд військових частин, як-то кажуть, від касира до начфіна. З обов'язками справляється якнайкраще.

— У моїй бухгалтерії ніколи не було недостач. Це щастя, коли ревізори не складають актів, а дають довідку, що неоліків немає, — говорить Наталія.

І дійсно, коли на роботі у фінансиста все гаразд, то і фінанси можуть співати романси.

вона разом з Марією Бачинською (Донцовою), Іванною Мурською, Ольгою Левицькою (Басараб), Меланією Балицькою проводили набір добровольців до Легіону Українських січових стрільців. Спочатку вступ до підрозділів УСС жінкам був заборонений і мотивувався обмеженням кількості особового складу українського легіону.

На відміну від російської армії, в українських формуваннях спеціальні жіночі бойові підрозділи не створювались. Жінки-добровольці, пройшовши коротке навчання, направлялись до різних військових частин, де воювали нарівні з чоловіками. Необхідно зазначити, що кожній із них довелося докласти чималих зусиль, аби реалізувати своє право «бути вояками так само, як і чоловіки».

Літопис УПА розкриває доволі відоме українському загалу ім'я Галини Дідик (псевдо «Анна», «Молочниця») — зв'язкової Головнокомандувача УПА генерал-хорунжого Романа Шухевича. Факти гендерної дискримінації в лавах УПА не відомі, навпаки — відмічена лише глибока повага чоловіків до жінок. Зокрема, Роман Шухевич до своєї зв'язкової звертався, як «Друже Галино». І такого ж ставлення до жінок-колег вимагав від старшин усіх рангів без виключення.

На жаль, сьогодні ще не досліджено і не оприлюднено навіть приблизну чисельність українок, які входили до українського національного руху опору. Проте можна з упевненістю сказати: їх налічувалося не десятки і навіть не сотні, а тисячі.

Одні з найбільш результативних льотчиків радянської військової авіації з бойових вильотів – пілоти з жіночого нічного бомбардувального авіаполку, Герої Радянського Союзу Руфіна Гашева (ліворуч, 848 бойових вильотів) і Наталія Меклін (980 бойових вильотів).

Жіноче обличчя героїзму у Великій Вітчизняній...

Жінки винесли на своїх тендітних плечах усі тяготи Другої світової війни. Різні за характером (задержуваті, стримані, гучні, спокійні) та за зовнішністю (коротко стрижені або з довгими товстими косами) – вони по черзі заходили в кімнату, де за столом сиділа людина в захисній гімнастерці:

- Твердо вирішили йти на фронт?
- Так!
- А вас не бентежить, що важко буде?
- Ні!

У тилу жінки взяли на себе безліч «суто чоловічих» спеціальностей: стали за верстат, сіли за кермо трактора, обходили залізниці, освоїли професію металурга... На фронті вони були медиками, льотчицями, снайперами, у частинах ППО, зв'язковими, розвідницями, водіями, топографами, репортерами, танкістами, артилеристами, піхотинцями. Активно брали участь у підпіллі, партизанському русі. Безпрецедентною подією у світовій історії є діяльність у роки Великої Вітчизняної війни відразу трьох жіночих авіаційних частин – 586-го винищувального полку (командир – підполковник Тетяна Казарінова), 587-го полку пікіруючих бомбардувальників (до своєї загибелі в 1943 році полком командувала майор Марина Раскова) та 588-го нічного бомбардувального полку (командир – майор Євдокія Бершанська). За мужність, героїзм і високий професіоналізм 29 льотчиць та штурманів авіаційних полків були удостоєні звання Героя Радянського Союзу.

Правильний гендерний підхід – це шлях до розв'язання соціальних проблем, наприклад, безробіття. Так, 47 % усіх жінок ВМС ЗС України – це дружини та члени сімей військово-службовців.

Радянські жінки служили і в бронетанкових військах. Вражає той факт, що на танках БТ та Т-34 вижим одного з двох важелів бортового зчеплення вимагав зусиль у 15 кг, а вижим педалі головного зчеплення – 25 кг, але це представниць прекрасної статі не лякало. Чимало жінок були снайперами. Найбільш успішна серед них – українка Людмила Павлюченко, яка знищила 309 ворогів, серед них – 36 снайперів.

ВОНА – «СВІЙ ХЛОПЕЦЬ»

Заступник командира розвідувальної роти по роботі з особовим складом 95-ї окремої аеромобільної бригади старший лейтенант Олена Фадєєва у військах усього два роки. Та що таке служба – знає добре.

Дівчина з посмішкою згадує, як у роті молодих солдат разом зі своїми підлеглими проходила курс молодого бійця-десантника. Головним вважає спілкування з підлеглими, взаєморозуміння.

– Моя робота – постійно бути з ротою, знати, чим живе солдат, про що думає, що його непокоїть, – говорить Олена. – Провожу психологічну, правову, військово-ідеологічну підготовку. Минулого тижня на п'ять днів виходили на полігон. Температура повітря -24 °С, а нам – добре, свіжо, бадьоро. Тут головний чинник – підготовка, гарт і настрій вояків. Над цим і працюємо.

ПІДПОЛКОВНИК ЗДОРОВ'Я

Головний ЛОР, начальник отоларингологічного відділення Військово-медичного клінічного центру Центрального регіону підполковник Ірина Марцинковська є медиком за покликанням.

У 1999 році вона закінчила лікарський факультет Вінницького національного медичного університету ім. Миколи Пирогова, опісля – Українську військово-медичну академію. Працювала начальником медичної служби однієї з військових частин, а згодом була призначена на посаду лікаря-отоларинголога у Військово-медичний центр ПС ЗС України.

Стоячи на варті здоров'я, підполковник Ірина Марцинковська має за зброю – стратегію, досвід і тактику. Саме вони щодня допомагають їй боротися з людським недугом, дарувати пацієнтам радість життя, вселяти їм віру у зцілення. Ну справжній підполковник здоров'я!

Сотні тисяч українських жінок воювали на фронтах Другої світової війни. Хто з них отримав урядові нагороди, а хто – віддав своє життя за Вітчизну...

Гендерна політика в Збройних Силах України

Характерною особливістю розвитку Збройних Сил України в сучасних умовах є

активне впровадження державної гендерної політики. Мета – справедливий і стійкий розвиток особистості військовослужбовця незалежно від статі.

Сьогодні ми маємо масове представництво жінок у Збройних Силах. Тут проходять службу 16 554 жінки, що становить близько 10 % від загалу (для порівняння: в армії США цей показник – 15 %), серед яких 1 750 офіцерів (5 %) та 14 999 військовослужбовців за контрактом (33 %). Звання «полковник» мають 16 жінок-військовослужбовців, «підполковник» – 180, «майор» – 386. Проте найбільше їх у нижніх ланках: 1 714 прапорщиків, 2 918 сержантів і старшин та 10 367 рядових. Щоправда, жінки в Збройних Силах України здебільшого мають «фемінізовані» спеціальності: медперсонал, фінансисти, логісти, зв'язківці. Однак поступово ця ситуація починає змінюватися. Одним із факторів, що не дозволяє вирівняти гендерний баланс, є відсутність жінок-військовослужбовців, які пройшли підготовку за командними й інженерно-технічними спеціальностями. Частково це обумовлюється обмеженнями в керівних документах, частково – невеликою кількістю бажаючих. Водночас за зазначеними спеціальностями проходять підготовку значно більше жінок-військовослужбовців за контрактом.

За результатами експертного опитування, проведеного Науково-дослідним центром гуманітарних проблем Збройних Сил України, діяльність військового відомства щодо впровадження гендерної рівності у військах серед інших напрямів роботи визнана задовільною (за рейтингом оцінок займає 4-те місце з 19-ти). Цілями програми Тисячоліття ООН передбачено до 2015 року забезпечити гендерне співвідношення на вищих щаблях виконавчої влади на рівні не менше, ніж 30х70 % кожної статі. Та чи існує необхідність обов'язкового дотри-

За командними спеціальностями проходять підготовку значно більше жінок-військовослужбовців за контрактом.

**Кількість жінок, які служать у Збройних силах НАТО, різ-
на: від 3 до 18 %. Так, частка жінок-військовослужбовців
у Туреччині становить – 0,2 %, Польщі – 1 %, ФРН – 7 %,
Латвії – 15 %, Литві – 12 %, Франції – 13 %, Естонії – 15 %,
США – 15 %, Ізраїлі – 35 %.**

мання оборонним відомством України цього співвідношення?

Невелика «ілюстрація»: на сьогодні знач-
на кількість жінок-військовослужбовців
висловила бажання отримати направлення
до складу миротворчих підрозділів. (До ре-
чі, за час миротворчої діяльності ЗС Украї-
ни в місіях за кордоном побували 42 жінки:
5 офіцерів, 2 прапорщика, 35 сержантів і
солдатів). Водночас на запитання соціоло-
гічного дослідження від Науково-дослідно-
го центру гуманітарних проблем Зброй-
них Сил України: «Як ви ставитесь до вико-
нання жінками службових обов'язків у си-
туаціях, пов'язаних з ризиком для життя чи
здоров'я?» – переважна більшість як чолові-
ків-військовослужбовців (59,70 %), так і жі-
нок-військовослужбовців (59,19 %) висло-
вились негативно.

Хиткості стану жінки у військовому сере-
довищі додають і невиразні перспективи
продовження контракту. Лише 19,85 % жі-
нок-військовослужбовців упевнені в тому,
що «ніякі обставини не завадять їм дослу-
жити до граничного віку в Збройних Силах
України», а 46,69 % опитаних цієї категорії
впевнені у зворотньому. Водночас саме
тривалість служби надає змогу досягти ви-
щих військових звань, що має не тільки
статистичну значущість, але й демонструє
можливість для жінки підніматися на вер-
шину військової кар'єри.

Отож, на думку військових експертів,
штучне визначення рівня фемінізації
Збройних Сил України не сприятиме при-
родному перебігу гендерних процесів та
підвищенню бойової готовності військ. Це
є особливо очевидним у сучасних умовах,
коли практика квотування жіночої присут-
ності у війську з розвитком демократичних
засад поступово себе зживає. Нині держав-

не регулювання процесами фемінізації ар-
мій в розвинених країнах світу залишається,
але здійснюється переважно через застосу-
вання професійного психологічного від-
бору, висування до кандидатів на посади
вимог щодо відповідного досвіду та профе-
сійних якостей. Саме це і є головними кри-
теріями відбору незалежно від статі.

Світ сьогодні потребує ніжності й чуй-
ності, тож українці, з їхнім культом мудрої
жінки-матері, сильної жінки-патріотки,
здатні зробити свій важливий внесок у
процес формування нового обличчя світо-
вої цивілізації, що відбувається на наших
очах.

Руслан ТКАЧУК, Сергій ДЖЕРДЖ

**Начальник Науково-дослідного центру гуманітарних
проблем Збройних Сил України Назім Агаєв:**

«Залученню жінок до армії сприяє як утвердження в суспільстві
ідей гендерної рівності, так і те, що з розвитком озброєння та
техніки втрачає своє значення фізична сила, традиційно
притаманна чоловікам. Водночас тенденція вибору жінками
військової професії знаходить підґрунтя і в нашій історії, яка
засвідчує, що українки ніколи не ховалися за спинами
чоловіків, а завжди стояли поряд зі своїми коханими,
батьками, братами, надихаючи їх на подвиги».

Спеціалізовані видання Науково-дослідного центру гуманітарних проблем Збройних Сил України, в яких аналізується впровадження
гендерного підходу у вітчизняних збройних формуваннях та в арміях провідних країн світу.

ДЕСАНТНИЙ ГАРТ

Українці хочуть, аби їх захищали справжні професіонали. У 95-й окремій аеромобільній бригаді служать найкращі військові практично з усіх куточків нашої країни. Це люди, які свідомо обрали почесну та нелегку професію захисника Вітчизни.

95-та окрема аеромобільна бригада – ровесниця незалежної України. Історія з'єднання розпочалася в 1992 році, коли наша держава робила перші кроки на шляху формування власного війська. Тоді 95-й навчальний центр підготовки молодших спеціалістів аеромобільних військ комплектувався з військовослужбовців інших родів військ, які виявили бажання служити саме там, а також з офіцерів-десантників, які повернулися після розпаду СРСР на рідну землю. На базі Сумського вищого командного артилерійського училища ці патріоти сформували «кістяк» центру. У лютому 1993 року навчальний заклад передислокувався у Житомира, де продовжився процес його формування. Першим командиром центру став генерал-майор Віталій Раєвський.

У липні 1993-го з'єднання приступило до підготовки військовослужбовців. Навчальний центр налічував 4 500 чоловік. Він включав управління, два окремих аеромобільних батальйони, два окремих парашутно-десантних батальйони, артилерійський і зенітний ракетно-артилерійський дивізіони, навчальний батальйон, батальйон забезпечення та спеціальні підрозділи.

2 листопада 1993 року заступник командира 95-го навчального центру з повітряно-десантної підготовки полковник Олексій Бунчик здійснив перший стрибок із парашутом на Житомирському загальновійськовому полігоні. Відтоді військовослужбовці з'єднання виконали понад 90 тис. стрибків.

Житомирські десантники іноді ціною власного життя здобували славу і честь українського війська. Звання Герой України присвоєно посмертно молодшому сержанту, радисту-парашутисту пошуково-рятувального взводу 95-ї окремої аеромобільної бригади Василю Мельникову. У листопаді 2002 року він виконував стрибок на висоті 4 тис. м разом із молодим спортсменом Павлом Солоніциним. Той раптово втратив орієнтацію, тож почав

хаотично падати. Василь наздогнав Павла на висоті близько 300 м і допоміг розкрити парашут. І лише після цього відкрив свій, який не встиг наповнитися повітрям. Молодшому сержанту служби за контрактом Василю Мельникову було 25 років. На території бригади встановлений бюст Героя.

«Блакитні берети» свято бережуть пам'ять про своїх бойових побратимів, які загинули під час миротворчих місій. Про них нагадує пам'ятний знак, що знаходиться на території бригади. Десантники схиляють голови перед ім'ям водія роти десантного забезпечення – молодшого сержанта військової служби за

Командир 95-ї окремої аеромобільної бригади полковник Михайло ЗАБРОДСЬКИЙ

Закінчив військово-космічну академію в м. Санкт-Петербург (РФ), коледж командування Генерального штабу Збройних сил США.

У Збройних Силах України – з 2000 року. 95-ю окремою аеромобільною бригадою командує з грудня 2012 року.

контрактом Любомира Товкана. 10 липня 2000 року неподалік с. Драйковіце, що в Косово, намагаючись на гірській дорозі під час зсуву ґрунту врятувати бойову машину, він загинув. Наказом Міністра оборони України за мужність при виконанні завдання в складі багатонаціональних сил KFOR миротворець нагороджений посмертно відзнакою «Доблесть і честь».

9 січня 2005 року неподалік міста Ес-Сувейра сили іракської поліції провели операцію з викриття схо-

Випускник Військової академії в м. Одеса курсант Сергій Мирний уже отримав розподіл у бригаду.

ванки та вилучення великої кількості боеприпасів. Таким чином виявили 35 авіаційних бомб. Їх перевезли на спеціально визначене місце для подальшого знешкодження. Після розвантаження стався потужний вибух – вісім українських військовослужбовців загинули, ще шестеро отримали поранення. Серед них були представники 95-ї окремої аеромобільної бригади: командир 72-го окремого механізованого батальйону підполковник Олег Матіжев, командир 1-ї механізованої роти капітан Валерій Бражевський та його підлеглі – старший техник

На висотному тренажері повітряного судна десантники отримують путівку в небо.

старший прапорщик Володимир Седой і санітарний інструктор старший сержант Віра Петрик. За виконання бойового завдання в складі коаліційних сил зі стабілізації та підтримки миру в Республіці Ірак Указом Президента України всі вони нагороджені посмертно орденами «За мужність».

КОГО БЕРУТЬ У «КРИЛАТУ ПІХОТУ»

У десантні війська молодь завжди йшла з бажанням. Адже десантник – це не тільки професія, а і спосіб життя.

Сьогодні 95-та окрема аеромобільна бригада користується неабияким попитом у майбутніх «профі».

Восени 2013 року тут урочисто провели в запас останніх строковиків. З того часу з'єднання комплектується виключно контрактниками. Сюди щотижня приходять до 50-ти кандидатів. Середня вікова категорія претендентів на вакантні місця коливається від 20 до 25 років. Майбутні «блакитні берети» мають бути визнані придатними до проходження служби за станом здоров'я і пройти відповідний професійно-психологічний відбір. Близько половини із них служили в Збройних Силах. Інші до війська прийшли із цивільного життя: після школи, ПТУ або вищого навчального закладу. Конкурс досить жорсткий. Серед кандидатів є і дівчата, у яких щодо служби – дуже серйозні наміри. Останнім часом спостерігаються випадки, коли контрактники служать сім'ями.

Перший контракт укладається строком на 3 роки. Подальші – на 5 (якщо посада сержантська) і 3 (для солдатських посад). Відбирають до ВДВ прискіпливо, щоб потім не виникло проблем з тими, хто виявив бажання достроково розірвати контракт.

Свого часу десантників-контрактників готували в Десні. Там є відповідні повітряно-десантний комплекс, учбова база. Але ця підготовка потребувала значних коштів. За рішенням керівництва сьогодні навчання проводиться безпосередньо у військових частинах ВДВ. Втім екзамнують молодших спеціалістів комісії з учбових центрів.

Служба для «профі» – це робота. Тому з переходом на військову службу за контрактом актуальним став аспект і відповідного грошового забезпечення, яке з грудня 2012-го для десантників збільшено вдвічі.

Солдат-початківець тут отримує мінімум 3 тис. грн. У подальшому для військовослужбовців передбачені надбавки за вислугу: за 1-2 роки служби – 5 %, 2-5 – 10 %, 5-10 – 20 %, 10-15 – 25 %. Крім того, виплачується 25 % – щомісячна надбавка від посадового окладу та 100 % – премія за виконання програми стрибків з парашутом. Але не тільки це робить службу за контрактом у ВДВ привабливою. Одним із позитивних чинників стали зміни до організації життєдіяльності та бойової підготовки.

Військовослужбовець-контрактник уже не виконує неприємних йому завдань. Господарчі роботи перекладаються на цивільний персонал.

Серед військовослужбовців 95-ї окремої аеромобільної бригади лише 40 % складають місцеві мешканці, призвані з Житомира та області. Інші – із сусідніх регіонів. Це досить символічний факт, адже інформація про з'єднання швидко поширюється країною. Кандидатів приваблює те, що тут цікаво служити. Сьогодні, приміром, стрибки з парашутом, завтра – стрільба, післязавтра – плавання. Причому десантники «не прив'язані» до конкретного полігону. Десантування проходили і в Озерному, і на Широкому Лані, і в Яворові, і в Дівичках.

ОДИН — ЗА ВСІХ, І ВСІ — ЗА ОДНОГО!

У Житомирі практично кожен мешканець знає, що в його рідному місті розташоване з'єднання «блакитних беретів». Тому, коли запитати першого зустрічного, як дістатися бригади, той неодмінно відповість.

Прямо у КПП можна зустріти командира бригади полковника Михайла Забродського. На початку робочого дня до своїх підрозділів поспішають військовики. Вони вітаються зі своїм командиром. Відчувається, що ці люди з повагою ставляться до старшого офіцера. А той, у свою чергу, дорогою до штабу може запитати навзаєм про стан справ у підрозділі, про сім'ю або як облаштувалися в новому помешканні (кілька місяців тому в гарнізоні ввели в експлуатацію черговий будинок і десантники стали щасливими власниками кількох квартир). Відразу складається враження, що командир усією душею вболіває за своїх підлеглих, яких у нього понад півтори тисячі.

Велика увага приділяється і професійному удосконаленню військових. Пригадується один зимовий ранок. Тоді природа порадувала десантників гарною погодою. Яскраве сонце та плюсова температура тішили всіх, хто вишикувався на плацу. Підрозділи готувалися до чергового польового виходу. А от напередод-

ні більшості із присутніх довелося пройти справжнє випробування неогою. На полігоні 240-го центру підготовки підрозділів протягом п'яти діб воїни-десантники виконували навчально-бойові завдання, спрямовані на удосконалення індивідуальної майстерності.

Спочатку здійснили 18-кілометровий піший марш, під час якого відпрацьовували завдання розвідки та спостереження. Потім удень і вночі вправлялися в стрільбі зі стрілецької зброї та озброєння БТР-80.

За словами командира 13-го окремого аеромобільного батальйону підполковника Сергія Стельмаха, його підлеглі виконали завдання на «добре» та «відмінно». Навіть силь-

ний мороз (до – 24 °C) та вітер не завадили воїнам у цьому. Варто зазначити: значний відсоток військовослужбовців, які перебували на польовому виході, становила молодь, яка на службі перебуває менше року.

На тактичній смузі перешкод десантники відпрацьовували завдання в складі групи. Успіх залежав від злагоджених дій усього колективу. Було помітно: хлопці розуміли один одного буквально з півслова. Незважаючи на те, що курсант – сержант Сергій Мирний – на стажуванні в бригаді лише тиждень, діями підлеглих він керував досить упевнено.

На тактичній смузі перешкод запорука успіху – взаємодопомога.

ОБІД – ЗА РОЗКЛАДОМ

Після денних занять зголоднілі «профі» поспішали до їдальні. Тут на них чекав смачний обід. Перша страва – український борщ, друга – гречана каша з м'ясною відбивною. А ще до частування увійшли салат, сир, ковбаса, масло, булочки, гарячий компот. Правда, замість харчування можна отримати кошти (приблизно 7 грн), та бажаючих здійснити такий обмін немає. Адже при цьому є можливість не тільки повноцінно поїсти, а й зекономити час на відпочинок перед заняттями із самопідготовки.

Крім того, військовослужбовцям рядового, сержантського і старшинського складу контрактної служби гарантується безкоштовне триразове харчування під час несення бойового чергування, варті, добового наряду і перебування в учбових центрах.

МІЙ ДІМ –
МОЯ ФОРТЕЦЯ

У Житомирі квартирне питання стоїть досить гостро. У гарнізонній черзі на отримання житла – понад тисяча чоловік. Кілька місяців тому здали в експлуатацію

На психологічній смузі перешкод житомирські десантники впровадили власне ноу-хау – спуск з дерева в гірському спорядженні. Висота досить пристойна – приблизно 13 м. І забиратися туди доводиться без будь-якої страховки.

черговий житловий будинок. Тож щасливими новоселами стали кілька десятків родин. Багато десанників мають службове житло. А от для неодружених контрактників питання з помешканням знято з порядку денного – дві солдатські казарми переобладнані під гуртожитки. У затишних кімнатах, розрахованих на шість чоловік, створені всі умови для повноцінного холостяцького відпочинку. Так, у холі можна подивитися кабельне телебачення або послухати музику, у побутовій кімнаті – скористатися пральною машиною, праскою тощо.

Командир з'єднання полковник Михайло Забродський зізнається, що зазвичай хлопці довго не затримуються в гуртожитку, що це помешкання для них є своєрідною «перевалочною базою» – через тричотири місяці вони кооперуються

удвох-у трьох та орендують житло. При їхній зарплаті, як мінімум 3 тис. грн, – це цілком можливо.

Сьогодні в українському війську продовжує діяти основний принцип ВДВ, який започаткував ще генерал армії Василь Маргелов: «Нічого для себе, все для перемоги!» Головною ж унікальною відмінністю десанників залишається їхній непохитний бойовий дух. Вони говорять: «Ніхто, крім нас!» І ніхто їм не заперечує в цьому. Адже вони залишаються елітою. Десантники – це краса всіх Збройних Сил. І не тільки в Україні, але й у всьому світі.

Олександр ПРИСЯЖНИЙ
Фото Олександра ВАСИЛЬЧЕНКА

У гуртожитку, де мешкають контрактники, створені всі умови для повноцінного відпочинку.

З ПЕРШИХ ВУСТ

КОМАНДУВАЧ ВИСОКОМОБІЛЬНИХ ДЕСАНТНИХ ВІЙСЬК ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ПОЛКОВНИК ОЛЕКСАНДР ШВЕЦЬ:

«Крилата піхота» вірна українському народу та своєму конституційному обов'язку. Хоча Високомобільні десантні війська Збройних Сил України існують відносно не давно, однак воїни-десантники всіх поколінь були і є на передових позиціях захисту інтересів держави та її громадян.

У 2013 році розпочато формування двох окремих аеромобільних батальйонів у містах Болград та Чернівці.

Усі національні контингенти, які брали участь у миротворчих місіях у Боснії та Герцеговині, Косово, Сьєра-Леоне, Лівані, Іраку, Ліберії, завжди були представлені особовим складом ВДВ. У частинах високомобільних десантних військ служить понад 300 військовослужбовців, які мають досвід із підтримання миру і безпеки в різних регіонах світу.

У 2013 році десантниками стали 2 тис. контрактників. У той же час полишили службу лише 180 військовослужбовців, близько половини з них – через закінчення терміну контракту, решта – не витримали випробувального терміну. На сьогодні у ВДВ налічується 3 200 контрактників, що складає 85 % від потрібної кількості».

ПРО ЖИТЛО

У високомобільних десантних військах питанню квартирного забезпечення приділяють особливу увагу. У селищі Гвардійське, що на Дніпропетровщині, уже обладнані 3 поверхи в казармі, де мешкають неодружені. У Житомирі такі казарми – дві. У минулому році у Львові родини військовослужбовців щиро раділи, вселившись у переобладнану казарму-гуртожиток сімейного типу. Таку ж радість відчули холостяки Миколаєва – на них чекало оновлене казармене приміщення на 200 ліжко-місць. Там же продовжується перебудова ще однієї казарми. У цьому році в планах ВДВ – підготовка сімейних гуртожитків. При належному фінансуванні сімейні військовослужбовці-контрактники будуть забезпечені житлом.

ПАРАШУТІВ ВИСТАЧИТЬ НА ВСІХ

«Щасливці», яким удалося пройти ретельну перевірку при прийомі на контрактну службу, можуть не турбуватися – парашутів вистачить на всіх. На Феодосійському десантному підприємстві налагоджено їхнє виробництво.

Парашутні системи активно використовуються і при десантуванні техніки. Останнє відбулося наприкінці 2013 року під час навчань на Яворівському полігоні. За Державною програмою реформування та розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року заплановано закупити 24 системи українського виробництва для десантування техніки, придбати та відремонтувати близько 9 тис. десантних парашутів.

ДЕСАНТНИКАМИ НЕ НАРОДЖУЮТЬСЯ

Військово-патріотичне виховання є одним із пріоритетів роботи з підростаючим поколінням. Десантниками не народжуються, тож із молоддю потрібно бути в постійному контакті, знати її запити, уподобання. У 2013 році проведено майже у 2 рази більше заходів військово-патріотичного спрямування, ніж у 2012-му. І головне – вони знайшли живий відгук серед підлітків.

Десантники є частими гостями в підшефних школах та інтернатах. У планах цього року – на базі однієї зі шкіл Житомира заснувати ліцей з військово-десантною підготовкою. У Київському військовому ліцеї ім. Івана Богуна відповідний клас діє з 2012 року.

Торік багатьом підліткам запам'яталася участь в естафеті слави «Десантники Великої Вітчизняної війни», військово-патріотичному зборі «За майбутнє». Не втратила своєї актуальності і спортивна гра «Зірниця», де змагалися представники військово-патріотичного клубу «Юний десантник». Є плани щодо активної співпраці з новоствореною громадською організацією «Союз десантників України». Адже пугівку в небо повинні отримати кращі!

МИРОТВОРЕЦЬ ДВО

Українська армія по праву може пишатися своїми героями й талановитими людьми, серед яких є і військові шляхетного походження.

Так, якось спілкуючись з друзями в соціальній мережі, натрапив на гордовитий напис українського офіцера – підполковника Олександра Борківського: «Миротворець дворянського роду». Про себе подумки відмітив: «Красиво пише! А чи правда?» Виявилося: його родичі і справді були удостоєні високого графського титулу...

У 2009 році один з національних телека-

налів транслював цікавий сюжет про історію шляхетного роду Дуніних-Борковських. Журналісти їздили на могилу одного з його останніх українських нащадків, який у минулому проживав на території Житомирської області, спілкувалися з найближчими родичами, віднайшли підтверджуючі іменитість документи. На занедбаному кладовищі рідня відновила величезний дубовий хрест, на якому викарбовано

РЯНСЬКОГО РОДУ

Родовий герб
Дуніних-Борковських

ку свого села чи міста. Практично вся рідня, кого він знає з архівних документів, проживала на території України.

У дитинстві Олександр навіть не задумувався про почесні свого «трансформованого» прізвища. Займався спортом: грав у баскетбол, одержував нагороди в легкій атлетиці. Батько був військовим, тож доволі часто доводилося міняти місце проживання. Подорожували Україною, Росією та Білоруссю. Потім батько служив в Афганістані, після повернення забрав родину на Житомирщину, де проживав дід Олександра.

Питання про майбутню професію навіть не обговорювалося – Сашко твердо вирішив піти стежиною батька, майже цілий рік готувався до вступу у військовий виш. У ті роки престижним було Рязанське повітряно-десантне командне училище, і практично 90 % однокласників подали документи саме туди.

Перша спроба одягти «тільняшку» виявилася невдалою, оскільки конкурс становив 15 чоловік на місце. Повернувшись додому, Олександр вступає до професійно-технічного училища на спеціальність «водій-автослюсар». Паралельно з навчанням він готувався до повторного вступу в омріяний заклад: учив математику, хімію та фізику, посилено займався спортом. Якось за вечерею батько порадив синові подати документи до Ульяновського вищого військово-технічного училища імені Богдана Хмельницького. Там готували офіцерські кадри для тилу Збройних Сил Союзу.

– Раджу стати спеціалістом у питаннях палива та мастильних матеріалів, – сказав тоді він Олександру. – Таких людей небага-

ім'я та прізвище прапрадіда підполковника Борківського.

З'ясувалося, що в післяреволюційний час подвійне дворянське прізвище зникло й залишилося лише «Борковський», та й у тому помінялася одна літера. Представники сілради записали в паспорті «Борківський», оскільки на той час дворян вважали «кулаками» та ворогами трудового народу.

Підполковник Олександр Борківський не хизується своїм родинним корінням, проте гордиться прапрадідами. За його словами, ніхто з прасурів ніколи не ставився зверхньо до простого народу, навпаки – вони робили все можливе для розвит-

Олександр Борківський проходив службу в спекотній Сьєра-Леоне, потім у Ліберії. Зараз він знову в Африці.

то та й у частинах завжди будуть раді молодим фахівцям.

Хлопець довго обдумував батькову пропозицію, адже мріяв про справжню чоловічу роботу, стрибки з парашутом, десантне братство. Зрештою погодився але вирішив, що згодом обов'язково піде служити в «крилату піхоту».

Відтак у 1989 році Олександр Борківський поступив до військового вишу на факультет «Застосування ракетного палива та пального». Чотири роки курсант опановував складну спеціальність. У нього з'явилося багато друзів, які зараз розкидані по всьому світу.

Після закінчення училища потрапив служити на Полтавщину, у село Матяшівка, де на той час дислокувалась база зберігання пального. У 1992 році почув, що в незалежній Україні створили аеромобільні війська, – молодий військовослужбовець відразу вирішив не втрачати свій такий жаданий шанс. У першу ж відпустку поїхав до Житомира, до 95-го навчального центру аеромобільних військ.

На контрольно-пропускному пункті попросився до командування частини. Офіцеру дали відношення на посаду за фахом – помічник начальника служби палива та мастильних матеріалів навчального центру. Вже за кілька тижнів Олександр

здійснив свій перший стрибок з парашутом, одягнув «тільник» і блакитний берет.

Географія служби в Борківського велика: за 25 років в армії «поміняв» 15 різних військових частин Збройних Сил України. В основному це підрозділи аеромобільних військ та армійської авіації.

– Завжди треба йти до своєї мети і тоді все вийде, – впевнений підполковник Борківський. – Я радий, що у мене завжди був хороший і дружний колектив. Ніколи не підводили один одного. А в нашій роботі це головне.

У 2002–2003 роках Олександр Ростиславович проходив службу в спекотній Сьєра-Леоне, потім у Ліберії. Зараз він знову в Африці – на посаді заступника командира 56-го окремого вертолітного загону національного контингенту місії ООН з титлу.

«РОДУ БОРКОВСЬКИХ БУТИ!..»

Про своє дворянське походження Олександр дізнався вже будучи офіцером. Удома батько й дядьки розповіли йому про династію Дуніних-Борковських.

Історія цього шляхетного роду бере свій початок ще з XII століття. У польській історичній хроніці є відомості: почесний титул народився в датській знаменній шляхті, у родині королівського скарбничого Вільгельма Швено.

Це прізвище з датської мови перекладається як «лебідь». Тому дворянський родовий герб містить зображення цього птаха на тлі королівської корони. Згодом рід датської шляхти був перейменований у «Дуніних», а правитель нагородив їх та сімейство Борковських спільними землями. Відтак утворився спільний графський титул Дуніних-Борковських.

Довгий час пращурі Олександра володіли маєтками та іншою нерухомістю в Чернігівській губернії, мали своє військо, давали людям роботу. Їхня служба була відзначена й у Царській Росії, Чернігівське та Житомирське дворянське депутатство постановило «зарахувати Аристарха, сина Сімеона Івановича Борковського, з синами його Варфоломеем, Миколою та Михайлом до дворянського роду Борковських...» Це були останні титуловані дворяни Дуніних-Борковських.

Аристарх, прапрадід Олександра Борківського, володів великими землями на території тодішньої Троянівської волості (нині Житомирська область). Радянська влада оголосила його синів, Миколу та Михайла, ворогами народу та в числі інших односельців засудила до розстрілу. Вранці в лісі вирок був виконаний. Родинне село Чорнодуб було стерте з карти України.

Уже пізніше, у незалежній державі, Миколу Аристарховича визнали невинним у злочині за відсутності доказів його вини. «Борковський Микола Аристархович реабілітований посмертно», – записано в постанові Житомирської райпрокуратури з розслідування репресій як убивств на замовлення членів Політбюро ЦК ВКП(б) від 10 липня 2011 року. Доля Михайла та Варфоломея, на жаль, невідома.

У 2000-х роках родичі намагалися віднайти поселення й могилу Борковського, та це було вкрай важко. Лише численні запити до державних архівів дали невеличкий поштовх стосовно приблизного місця знаходження останнього представника шляхетного роду.

Доля звела з лісником, який жив поруч зниклого села. Він-то й підказав, що бачив недалеко в заростях залишки зруйнованих помешкань. На це місце приїхали потомки Борковських та священник, а згодом і журналісти. Спільними зусиллями віднайшли в лісі занедбане кладовище, а там і могилу Аристарха Дуніна-Борковського...

У документах були знайдені відомості про те, що землі, якими колись володів Аристарх, зараз знаходяться в підпорядкуванні Міністерства оборони України. На них дислокується Житомирський навчальний центр.

ТИТУЛ – НЕ ГОЛОВНЕ, ГОЛОВНЕ – ІСТОРІЯ

Сьогодні на теренах нашої держави та за кордоном розміщено багато меморіальних комплексів жертвам політичних репресій. На деяких з них знаходяться могили прародичів Дуніних-Борковських. Частенько туди навідується рідня: прибирає місця захоронення, кладе квіти до хреста, запалює свічку й поминає славний графський рід. Крім того, в Україні є кілька іменних пам'ятників Борковським. Як правило, вони також розміщені на кладовищі або поблизу церков і каплиць. Дехто навіть не здогадується, що свого часу це був доволі знаменитий дворянський рід. На Чернігівщині це досить знайоме прізвище. Про цей рід ходять навіть цілі легенди: екскурсоводи оповідають про те, як генеральний обозний Чернігівської губернії Василь Дунін-Борковський (1640-1702) перетворився в упира і «гайса» нічним містом, лякаючи людей, мов Дракула...

У нашій державі для краєзнавців та істориків будь-яка інформація про минуле – це справжній скарб. На тему історії вони пишуть цілі книжки й знімають фільми.

– Ми повинні пишатися своїми предками, які жили за законами Честі і Совісті, – переконує Олександр Борківський. – І ці закони, повірте, є багатомірною спадщиною для нас, для нашого майбутнього.

Найближчим часом офіцер планує змінити своє прізвище на «Борковський». Причому титул для нього – не важливий, важливою є славетна історія роду, яку він обов'язково продовжить...

Віктор АНУФРІЄВ
Фото автора

Я – «ГОЛОС»

25 лютого 2014 року мало б виповнитися 100 років від Дня народження Євгена Степановича Березняка. Легендарний «Майор Вихор», Педагог, Герой України всього три місяці не дожив до свого славного ювілею. Його смерть стала несподіванкою для всіх рідних – останні два роки він хворів, однак згодом пішов на поправку, добре себе почував. І тут – інсульт...

– Ну хіба можна так довго жити? – сміявся Євген Степанович ще чотири роки назад, святкуючи своє 96-річчя. Завжди з гумором і в доброму настрої – він мав за плечима неабияку складну, насичену випробуваннями долю...

...1939 рік. Львів. Перед Євгеном Березняком, очільником міського відділу освіти, постає жаклива, як він пізніше згадує, картина: в українському місті працює 90 польських, 14 єврейських і лише 3 українські школи. Тож він починає переводити школи на українську мову навчання. За рік їх – 70. На цю патріотичну діяльність українця гостро реагує письменниця Ванда Василевська. Вона пише Сталіну, що Березняк «извращает понимание национальной политики». Відповідь не забарилася – із Москви приїжджає комісія з перевіркою. Всі в очікуванні «вироку». Та раптово починається війна. Тож як не дивно, за словами самого Євгена Степановича, «війна врятувала життя». Вранці він отримав зброю і був записаний до винищувального батальйону для ліквідації німецького десанту.

...Дніпропетровськ. Підпілля. Євген Березняк влаштовується на роботу до контори, створеної окупаційною владою. Невдовзі її начальник, дізнавшись про освіту юнака, призначає його рахівником (нині – бухгалтер). Близьким виконанням роботи Березняк завойовує в німців чималу довіру. Саме це давало йому змогу допомагати підпільникам.

Після звільнення Дніпропетровська Євгена Березняка гідно оцінило радянське командування. Незабаром його направляють на навчання до Москви, у школу Головного розвідувального управління. Євген міг відмовитись та залишитись учителювати, але гітлерівські злочини не дають йому вибору – він погоджується на пропозицію. Відтоді Березняк «зникає». Навіть після війни нагорода від рідного міста за роботу в підпіллі не знайшла свого героя: ніхто не знав, куди подівся сміливий хлопчина. А той «хлопчина» тоді вже працював у Міністерстві освіти і про те, що він військовий розвідник, не те що колеги – родина не знала!

Після піврічного навчання в розвід-

школі Євгена Березняка призначають командиром тієї самої легендарної групи військової оперативної розвідки 1-го Українського фронту під кодовою назвою «Голос».

...Ніч на 19 серпня 1944 року. За наказом командування розвідрупу десантують на територію Польщі. Тоді їх було всього троє. Пізніше до них приєдналася радистка, яка єдина вціліла після провалу попередньої групи. Із часом підрозділ стає значно чисельнішим. Він поповнюється за рахунок збитих військових льотчиків, утікачів з німецького полону – білорусів, росіян, молдаван, узбеків... Згодом інтернаціональний загін нараховував 42 людини. Він стає унікальним, адже самим своїм існуванням повністю перекреслив жорстоку статистику ймовірних утрат. Згідно з нею у військовій розвідці гинуло 75 %, тобто лише один із чотирьох десантників мав щастя залишитися в живих після виконання завдання. Група «Голос» уціліла, всі до єдиної людини виїшли з ворожого тилу. І це попри те, що від самого початку її місія видавалася провальною. Під час десантування була допущена груба помилка, і трійка приземлилася в декількох кілометрах від зазначеного району. Та командир одразу ж зорієнтувався на місцевості й розвідники рушили до заданого місця.

Краків і сьогодні завдячує своєму існуванню розвідгрупі «Голос».

Євген Березняк:

«Кожен день міг стати для мене останнім. Але я не боявся, знав: ні на хвилину не можна втрачати самовладання. Адже це загрожувало зірвати величезну роботу, яку ми вели разом з польськими побратимами. Навіть коли опинився в гестапо, у камері довжиною в три кроки, я походжав там і наспівував під ніс українські пісні. І коли мені вдалося втекти, я не боявся і не озирався».

...На групу очікує майже провал – Євгена Березняка ув'язнює гестапо. Але попри це – він здійснює втечу. Ось як розповідав про своє диво-звільнення він сам: «Коли я був у в'язниці гестапо, мене три дні у визначений час водили на краківський ринок – я видав німцям вигадану легенду про те, що тут у мене призначена зустріч з резидентом дію-

чої в Кракові розвідки. Не було жодного шансу зробити крок вліво або вправо від охорони. Але одного разу сталася облава жандармерії Кракова, неузгоджена з гестапо. Мить: біля мене розпочалася бійка, охоронці відволіклися на постріли. Я вибрав момент і кинувся в натовп людей, поцупив у перехожого капелюх, одягнув на голову і зник...»

У стінах гестапо Березняк пробув тиждень, який видався йому за довгий місяць. Проте зі звільненням одразу ж вийшов на зв'язок із членами своєї групи й повністю віддався виконанню поставленого завдання. Для «Голосу» операція тривала 156 днів на окупованій німцями польській території. Протягом цього часу розвідники зустрічалися зі смертю десятки разів. Здавалося, що до кінця життя залишалися метри, сантиметри, хвилини, секунди...

Саме такий відлік мав і один драматичний епізод. Гітлерівцям удалося запеленгувати радіостанцію групи. Під час передачі інформації вони раптово увірвалися до конспіративного будинку. Одразу ж схопили Ольгу («Комар»), радистку групи та майбутню дружину Березняка.

– Я сховався в кріївку – у дощаній стіні сараю для сіна, – ділився спогадами вже після війни Євген Степанович. – Вони були в 5-10 см від мене, я бачив їх у щілину, чув весь допит Ольги. Потім вони почали скидати сіно, прохромлювати його багнетами. Бачу, спершу наді мною багнет, потім поруч, а я посередині...

Той допит тривав півтори години. У розвідника був пістолет, але один тільки постріл спровокував би знищення коханої і всієї групи. Потрібно було змовчати, витримати ці тортури, не видати себе. Березняк терпів, з усіх сил тримався, адже розумів – інакше на всю групу чекає неминучий провал.

Ольгу забрали гестапівці, група залишилася без зв'язку й опинилася під загрозою розкриття. Однак і цього разу доля

несподівано посміхнулася розвідникам. Сталося неможливе: офіцер Абвера, який намагався завербувати радистку «Голосу», сам погодився на співпрацю з радянською розвідкою. Під час допитів Ольга примудрилася схилити його на свій бік, переконавши, що війну німці рано чи пізно програють, а в нього є реальний шанс врятуватись.

Пізніше Євген Степанович не раз пригадуватиме пов'язану із цим картину: 12 січня 1945 року о 7 годині ранку до службового кабінету керівника «Абверкоманди 315» заходить заступник Євгена Березняка Олексій Шаповалов, утілений в Абвер у якості інформатора. Керівник встає, вітаючи Олексія, і повідомляє про початок великого наступу радянських військ у напрямку Кракова. «Думаю, Олексію, – говорить він, – через тиждень ви зможете привітати своїх солдат». Неймовірно, заступнику командира радянської розвідгрупи інформацію надає сам керівник всесильного Абвера. Дійсно, через шість днів Краків звільнили передові радянські частини маршала Конєва.

За час роботи в тилу противника розвідники під керівництвом Євгена Березняка в тісній співпраці з польським підпіллям здійснили низку успішних операцій, найважливішими серед яких були отримання від німецької абверкоманди плану мінування Кракова, виявлення складу з вибухівкою, здобуття даних стосовно озброєння й дислокації дивізії і корпусів, що входили до складу 17-ї німецької армії, яка тримала оборону перед військами 1-го Українського фронту. Бійці загону провели диверсії на залізничних і шосейних комунікаціях противника. Загалом командування фронту отримало від групи «Голос» понад 140 радіограм із цінними розвідувальними відомостями щодо військ та об'єктів німців, розташованих у Кракові та його передмістях. Завдяки цій інформації успішно розгромили краківське угруповання противника. Розвідгрупа Березняка врятувала десятки тисяч життів радянських воїнів і мирних польських жителів, а сам Краків – від руйнування.

Здавалося б, успіх місії групи був очевидним і ніщо не віщувало біди деяким її членам. Однак на них чекав несподівано драматичний поворот долі, ім'я якому – СМЕРШ. Через його «чистилище» випало пройти Євгену Березняку й радистці Ользі. Не повіривши їхнім свідченням про втечу з гестапо, розвідників запідозрили у зраді. І в той час, коли інші члени групи – Юрій Шаповалов («Гроза») і Ася Жукова («Груша») – отримали грошову премію в розмірі 1 500 злотих, Євген і Ольга опинились у фільтраційному табо-

рі НКВС. Парад Перемоги пройшов для них за колючим дротом. Біль від несправедливого покарання залишився на все життя.

– Ми слухали радіотрансляцію про парад Перемоги і відчували такий розпач! – згадував

у своїх книгах Євген Степанович. – Душу ятрили питання, які не знаходили відповідей: чому замість того, щоб радіти з усіма, сидимо, мов злочинці, у бараках? Невже ми нічого не зробили для перемоги?

Ольга на той час уже була вагітною. Тягар невіри і несправедливості, страх за майбутнє ще не народженої дитини призводили до неабияких жіночих страждань. Та мужня жінка й віддана дружина не дала проти свого чоловіка жодних свідчень. На щастя, за два місяці до пологів (син Василь народився у вересні 1945 року) подружжя вийшло на волю.

То чому легендарного командира не менш легендарної групи «Голос» було кинуто за колючий дріт? Хто став на заваді, аби докладно перевірити його діяльність без принизливого арешту? Ці запитання й нині залишаються без відповіді.

Через 20 років після закінчення Великої Вітчизняної війни, коли Євгена Степановича остаточно реабілітували, він довідався від одного генерала розвідки, що всі ці роки жив «під ковпаком», і люди, котрих вважав своїми друзями, писали звіти про те, що він говорить, хто до нього приходить і таке інше. Досє, надане для ознайомлення, Березняк відмовився читати. Не захотів гірко розчаровуватись у тих, кому довіряв... Ще довго після війни ім'я видатного героя розвідувальне управління розсекретило справу розвідгрупи «Голос», стало відомо, що командир наднебезпечної операції в тилу ворога – живий-здоровий. Звання майора йому «присвоїв» у своєму романі, а згодом і в популярній кінострічці «Майор Вихор» відомий письменник і сценарист Юліан Семенов. Євген Березняк раптово опинився в центрі народної уваги: живу легенду намагався побачити кожен, а у вільний час колишній розвідник на ім'я «капітан Михайлов», «Голос», «Вихор» відповідав на тисячі листів.

Під його авторством вийшло понад 100 наукових праць, а також книжко-спогади, серед яких «Я –

Колишня розвідгрупа «Голос» у Москві на прем'єрі документального фільму «Тепер їх можна назвати».

Зліва направо: Юрій Шаповалов («Гроза»), Ольга Вологодська («Комар»), Євген Березняк («Голос»), Ася Жукова-Церетелі («Груша»). Січень 1971 року.

Голос», «Пароль Dum Spiro...», «Операція „Голос“».

Після опублікування в газеті «Комсомольська правда» статті про діяльність групи «Голос» указом Президії Верховної Ради СРСР «за зразкове виконання завдань командування в тилу противника та проявлені при цьому мужність і відвагу» Євгена Березняка було нагороджено орденом Вітчизняної війни I ступеня. Вшанувала розвідника й незалежна Україна. У 2001 році Євгену Степановичу указом Президента України «за особисту мужність і відвагу, героїзм і самопожертву, проявлені під час виконання особливо важливих завдань у роки Великої Вітчизняної війни» присвоєно звання Герой України, а в 2005 році – військове звання «генерал-майор». Проте першу свою нагороду (у 1964 році) за порятунок Кракова Євген Степанович, як не прикро, отримав не від своєї держави, а від Польщі. Це була найвища військова відзнака цієї країни – Срібний хрест ордена «Віртути Мілітарі».

До речі, востаннє легендарний «майор Вихор» відвідав Краків у 1995 році в день 50-річчя його звільнення. Тоді ставлення поляків до радянських воїнів-визволителів значно погіршилося. Багато хто взагалі почав називати їх окупантами. Євген Степанович згадував, що перед зустріччю з краківською широкою аудиторією до нього підійшов декан міського університету, який у роки війни допомагав його розвідгрупі. Попередивши, що в залі знаходиться чимало радикально налаштованих людей, він показав

газету, в якій плюндрувалась військова історія. Натомість Березняк узяв видання на трибуну й прочитав польською мовою. У залі наростав гул невдоволення. Ветеран війни, не зупиняючись, задав аудиторії пряме запитання: чому автори публікації називають його та членів його групи окупантами?

Уривок того виступу надрукований у його книзі «Пароль Dum Spiro...»: «Ми летіли до вас, щоб звільнити від німецьких фашистів, бо добре знаємо, що таке фашизм, адже самі були в окупації... Ризик смерті був щохвилини, щосекунди. Ви знаєте, якби не військова розвідка, то невідомо, що було б зараз із цим університетом, в якому ми нині перебуваємо, не було б Святого Вавеля – резиденції королів польських – і ще багатьох об'єктів. Чому ви нас називаєте окупантами? Адже, звільняючи Краків, загинуло більше 1300 радянських солдатів і офіцерів, які поховані в могилах вашого міста, чому ви їх називаєте окупантами?»

Розвідник закінчив виступ. У залі панувала тиша. Раптово, неначе за командою, усі підвелися. Хвилин 5-10 лунали оплески... Так могли аплодувати тільки Великій Людині.

Анастасія ТКАЧУК

Радянським воїнам, які загинули за визволення Польщі, – честь!

СОЛДАТ ВІЙНУ НЕ ВИБИРАЄ

З-поміж численних медалей та відзнак на кітелі полковника медичної служби Олександра Слесаренка є також два ордени Червоної зірки та орден «За службу Батьківщині» III ступеню. Ці нагороди офіцер отримав за участь у бойових діях в Афганістані. На його рахунку багато врятованих життів радянських солдат, офіцерів та мирних людей. Нарівні з іншими військовими він воював у складі відомої 80-ї окремої розвідувальної роти 103-ї повітряно-десантної дивізії. Свого часу цей спецпідрозділ військові експерти вважали одним з найпідготовленіших у колишньому СРСР.

Офіцерську службу Олександр Слесаренко розпочав у 76-й Червонопрапорній повітряно-десантній дивізії у Пскові. Кар'єрними щаблями дійшов від лікаря парашутно-десантного батальйону до лікаря полку. Тоді, у 1986-му, усі вже добре знали, що за тисячі кілометрів звідси, в далекому Афганістані, триває справжня війна, де гинуть наші воїни.

За наказом керівництва довелося поїхати туди й молодому офіцерові. Його афганська місія тривала аж до виведення військ. Протягом усього цього часу білий, такий знайомий у Союзі халат він так і не одягав. Більш звичною формою в Афганістані для медика був маскувальний костюм. Разом з ним – автомат і медична сумка через плече. І хоча зовні лікарі мали схожий з іншими військовослужбовцями вигляд, проте їх завжди виокремлювали серед решти особового складу. Знали якщо не по імені та по батькові, то в обличчя точно...

– Бійці-десантники воювали переважно на окремих напрямках. За підрозділом закріплювали лікаря, який нарівні з усіма проходив випробування боями і виснажливими фізичними навантаженнями. Офіцери та солдати довіряли нам, тож обов'язково клопотали перед командуванням, аби медик був у кожному бойовому колективі, – розповідає Олександр Петрович.

Працювали в дуже екстремальних умовах. Чого варті лише підступні, непередбачувані афганські місцевість та клімат. На тій землі офіцер не лише лікував хворих і поранених, а й воював разом з бойовими побратимами, ходив у розвідку, супроводжував колони з медикаментами. Коли стихали бої і солдати мали трохи часу на перепочинок, старший лейтенант Слесаренко переходив до інших важливих справ, адже паралельно виконував обов'язки лікаря-гігієніста дивізії.

– Багато наших воїнів несли службу на заставах. Їх обслуговували близько 50 їдалень. Доводилося слідкувати за якістю продовольства, його зберіганням та приготуванням їжі. Питання особливої турботи –

якісна питна вода. Вона в Афганістані – на вагу золота. Перш, ніж заповнити солдатські фляги, її хлорували, кип'ятили... До цього ставилися дуже прискіпливо, – згадує офіцер. – Все це я намагався встигати у перерві між бойовими операціями, адже не піти хоча б на одну з них мені не дозволяла совість.

Чимало цікавого й водночас трагічного довелося побачити молодому офіцерові в тій далекій країні. Найбільше приголомшували різкі контрасти. Причому не лише кліматичні. З одного боку, наприклад, сучасні джипи та розкішні палаци. З іншого – жінки в паранджі та тяжка праця дерев'яною мотикою місце-

вого населення. Все в цій країні переплелось: багатство і бідність, добро і зло.

Одного разу колона машин з радянськими десантниками, у складі якої знаходився й Олександр, рухалася до Кабула. Раптом до неї прилаштувався автобус, уцент заповнений місцевими. Очевидно, у такий спосіб кмітливий водій намагався без зайвих пригод дістатися столиці. Але раптом почався міно-

метний обстріл. Автобус став некерованим і впав з гірської дороги в річку. Наші солдати й офіцери, відбиваючи напад, кинулися рятувати постраждалих пасажирів. Через розбиті автобусні вікна з-під води витягували людей. Вони потребували термінової медичної допомоги.

Старший лейтенант Слесаренко на мотузці спустився з шестиметрової прірви до ріки. З першого погляду зрозумів: працювати доведеться серйозно. Спочатку невідкладну допомогу надав жінці, яка лежала з перебитими в декількох місцях ногами. Наклав шини, поставив крапельницю, зробив безболісний укол.

Наступним був старенький дідусь з пораненою головою, за ним – юнак з переламаними ребрами. З води наші солдати вийшли лише після того, коли витягли на берег останнього постраждалого. Не залишили в річці і загиблих. Врятувати вдалося 22 людини.

– Духи не змогли захопити дорогу і відступили. Користуючись затишшям, ми піднімали людей з прірви. Одна з жінок, прийшовши до тями, похапцем закрила паранджею перебинтовану голову. Я ж, дивлячись на неї, думав зовсім про інше: «Слава Богу, житиме!», – розчулено розповідає Олександр Слесаренко.

Якось командний пункт розвідувальної роти обстріляла реактивними снарядами. Душмани були, як правило, поганими артилеристами. Тож снаряди вкотре пронеслися над головами бійців. Однак декілька з них потрапили в невеличкий кишлак Дагар.

Картина написана народним художником України Володимиром Ємцем.

У бінокль наші офіцери розгледіли пожежу, яку намагалися загасити місцеві жителі. Там з'явилася паніка і чулися несамовиті людські крики. З-під уламків споруди витягли поранену жінку. Командир застави направив на допомогу місцевим дехканам Олександра, його товариша – старшого прапорщика Георгія Терзі та групу розвідників.

– Прибувши в кишлак, я уважно оглянув жінку. Вона була без свідомості – закриті рани грудної клітини та бедра, переломи ніг, гостра кровотеча. У неї пропав пульс і зупинилося серце. Словом, настала клінічна смерть. Оглянувшись, я побачив, що позаду мене стоять усі жителі кишлаку. Попереду них – босонігий маленький хлопчик, який гірко плакав. Зрозумів, це син тієї жінки. Від побаченого в мене зашеміло серце. Переборюючи емоції, я крикнув: «Георгію, допоможи!» Чотири хвилини ми боролися за життя жінки: робили прямий масаж серця, штучне дихання... Цей час здався нам вічністю. Нарешті вона ожила. Я поставив крапельницю, промив та перев'язав їй рани. Переконавшись, що все гаразд, утомлений пережитим, я подався до бронетранспортера. Малюк біг за мною і намагався поцілувати мою руку, – розповідає офіцер.

себе великим царем. Підлеглі називали його «Чорним учителем», оскільки він спеціалізувався на темних закулісних справах. Саме він у змові з американськими інструкторами підготував напад на нашу колону. Для західних спостерігачів це мало бути показове знищення наших військ, – пригадає військовий лікар. – Духи зібрали достатньо сил, підвезли зброю, боеприпаси й організували засаду. «Чорний учитель» був упевнений, що все відбудеться за його сценарієм. Але «відкритий урок» пройшов невдало – він прорахувався.

Перші гранатометні черги врізалися в радян-

Старший лейтенант Слесаренко тоді й гадки не мав, що наступного ранку хлопчика доведеться побачити знову. На світанку спостерігач доповів, що до застави наближаються люди. «Напевне, дякуватимуть», – промайнула думка в медика. Він часто надавав медичну допомогу місцевим і знав: цей народ уміє пам'ятати добро. Коли ж пригледівся, то побачив чотирьох літніх чоловіків, які несли на плетеній сітці хлопчика. Це був він, той самий малюк. Хлопчик лежав на животі, руки звисали. Відкинувши халат, офіцер побачив під правою лопаткою велику рану, краї якої запеклися кров'ю.

Через перекладача дізналися, що вночі до кишлаку спустилися душмани, аби забрати в гори продукти і здорових чоловіків. Довідавшись про врятовану «шуваві» жінку, вирішили їй помститись. Мовляв, якщо радянські воїни зцілили мусульманку, значить вона стала «невірною». Направилися до неї, щоб убити. На порозі помешкання став її захисник – син. Не підпускаючи до матері зловмисників, він несамовито кликав на допомогу. Зайвий шум викрив би душманів, тож вони вирішили податися назад у гори. Але, перш ніж утекти, хтось із них ударив хлопця тесаком у спину. Рука бандита, напевно, здригнулася, тому шанси на життя в хлопчика залишилися... Так, до списку врятованих лейтенантом Слесаренком життів додалося ще одне.

25 травня 1988 року розпочався вивід військ з Афганістану. Десантники 103-ї дивізії забезпечували вихід радянських підрозділів з віддалених гарнізонів «афганського трикутника»: Газні – Гардез – Баракі. Там, як і в інших районах, діяли банди духів. Вони регулярно обстрілювали колони та тероризували місцеве населення.

– Командир одного з банд-формувань вважав

25 РОКІВ ПОТОМУ

ські бойові машини несподівано. Увесь вранішній пейзаж відразу перетворився в зону вогню. Душмани сподівалися, що «шурави» психологічно слабкі і, злякавшись вогневого напору, зупиняться, стануть легкою здобиччю. Але колона, попри їхні очікування, не зупинилася.

У відповідь ударили пушки БМП-2 та інша стрілецька зброя. Радянські десантники холонокровно відбивали напад, адже на той час вони мали неабиякий досвід ведення бойових дій. Завдяки їхній мужності та відвазі душмани були розбиті. 103-тя дивізія і 80-та окрема розвідрота виконали поставлене завдання.

Радянські війська поступово стягувалися з півдня та від Джелалабаду до Кабулу. Останні машини пройшли через небезпечні райони на великій швидкості й наприкінці січня 1989 року зосередились поблизу столиці. Попереду – довгоочікуваний марш: Кабул – перевал Саланг – Хайратон – Союз.

– Вирушили на початку лютого. В Афганістані в цю пору стояли сильні морози. Температура опустилася до - 30 °С. Ми цілодобово знаходилися на броні. Офіцери слідкували за бійцями, аби хтось від втоми не заснув та не впав з бойової машини. Грітись було ніде, тож їхали не зупиняючись. Біля містечка Черікар успішно відбили чергову агресію духів, – пригадує Олександр Петрович. – Біда сталася на засніженому Саланзі. Це основний перевал, що з'єднує Північний Афганістан з провінцією Парван. Там з гір зійшли снігові лавини, які змели в прірву кілька машин одного з

полків. Чотири водії, які ось-ось мали б бути вдома, на жаль, не змогли вибратися із бронетехніки й загинули. Це був дуже болючий момент.

Поблизу населеного пункту Пулі-Хумрі наша дивізія зупинилася. Ми пропустили вперед війська з Півночі та замкнули всю армійську колону. Прикривали її до міста Хайратона. Далі, за червоно-зеленим смугастим стовпом, уже була Амудар'я. Нас зустрічала Батьківщина...

Батьки Олександра Слесаренка не могли натіши-

тися: їхній син – удома, живий і здоровий. І хоча він сам про свої подвиги розповідав мало, багато бойових побратимів у Союзі добре пам'ятають свого лікаря. Якимось батьки Олександра, Ганна Юхимівна та Петро Олександрович, отримали вітальну листівку з Одещини. Їхнього сина розшукував його бойовий товариш. У листі йшлося: «Одного разу наша група рухалася важким маршрутом, – писав він. – Долаючи складну ділянку, я зірвався і завис над глибокою прірвою. Все вирішували секунди. Піді мною осипався ґрунт, тож підійти та надати допомогу було неможливо. Проте Олександр ризикнув. Він уперся, неначе в повітря, і подав мені руку. Цього вистачило, щоб витягти мене. Так Саша врятував мені життя, а афганські гори нас побратали».

Нині полковник медичної служби Олександр Слесаренко очолює Чернігівський військовий госпіталь. Свої знання, сили та набутий досвід він спрямовує на діяльність та розвиток цього високоспеціалізованого багатопрофільного лікувального закладу.

Цьогоріч до пам'ятника загиблим воїнам-афганцям у Чернігові традиційно приходили люди різних поколінь, аби вшанувати бойових побратимів, полеглих в афганських ущелинах. Був серед них і бойовий офіцер – полковник Олександр Слесаренко. Він, як ніхто інший, знає ціну людського життя на війні, адже солдат війну не вибирає.

Олег СУШИНСЬКИЙ

ТАРАС ШЕВЧЕНКО І СУЧАСНІСТЬ

Доля відбила на нашому поколінні знаменну і прикметну печать: йому випало жити у вимогливу й високу пору визначальних змін, працювати та самоутверджуватися в час великих звершень. Кожен день цього відповідального періоду мимоволі набуває історичної ваги і значимості. Сьогодення для нас є не просто часом нинішнім, а й самою історією — пророкою й одухотвореною. Ми приречені вдивлятися не лише в минуле, а й у явища, яким ми є творці і свідки, збирати все, вияснюючи саму сутність історичного процесу.

У свідомлення значення етапних подій нашої історії, звернення до велетів національного духу, вшанування їх є виправданим, необхідним і обов'язковим знаком власного самовизначення й осмислення свого минулого і сьогодення.

200-ліття з Дня народження великого Кобзаря — одна з таких подій, величних і визначальних серед вагомих.

Важко назвати поета, який би стільки значив у житті свого народу, як Тарас Шевченко. Печать Шевченкового духу лежить на всіх ділах і діях, на всіх сторонах суспільного і культурного розвитку українського народу. Тому відзначення його ювілею змушує особливо гостро відчувати свою беззахисність у цьому світі і свою всесильність у цьому житті. Він ще і ще раз переконує нас у непевності тлінного й у неборимій міці віч-

ності. Це час досконального виміру зокрема кожного і суспільства загалом.

...На зламі XVIII та XIX століть історія прискорила ходу. Народи Європи почали осягати спроможність власного творення своєї долі. Величезні території, поглинуті колосальними тілами трьох імперій — Австро-Угорської, Османської та Російської, пробуджувалися для визначальної самореалізації. Настала пора усвідомлювати себе народом, соціально згуртованою етнічною спільнотою з власним національним характером, духом, батьківщиною, мовою, культурою.

Відтак саме духовним пастирям випала місія розкрити зміст колективного народного «Я», пробудити в байдужих сучасників національну гідність, національний дух, колективну єдинотайну волю до незалежності. Українська інтелігенція, як і кращі представники ін-

ших слов'янських народів, розпочала процес національного культурного творення.

Іван Котляревський міфологізував козацьку героїку у своїй «Енеїді». Пізніше естафету національного культуротворення перебрали молоді українські романтики — поети, історики, фольклористи, мовознавці. Вони оспівували й оплакували ту Україну, яка, на їхні переконання, уже віджила своє, назавжди полишивши історичний простір. Вони небезуспішно намагалися максимально зафіксувати її духовні надбання, щоб врятувати їх від повного знищення й людського забуття.

Але тільки геній Тараса Шевченка з його самопожертвою, всеосяжною любов'ю до України зумів залучити всі скарби народного духу, всю героїку народної історії до процесу національного відродження.

ДО 200-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

Тарас Григорович Шевченко народився в час, коли трагічно завершилося чергове коло нашої історії. Коли вже відбулася перша хвиля молоді, романтичної сили української нації. Позаду – дзвін шабель у Дикому полі, лопотіння козацьких хоругв під Царгородом, тупіт копит коней Петра Дорошенка під Москвою, крик воронів над бусурманськими черепами в запорізькій ковилі.

Позаду була слава Жовтих Вод, судище Переяслава. Далі – моторошна Руїна української державності, української душі та духу.

З козацької руки вибито лицарську шаблю, а гетьманську булаву перетворено в забавку. Державні знамена розірвано на онучі. У нас лишилося лише Слово. Воно чекало на свого апостола.

Отож, коли на папір лягли рядки «Причинної» – «Рече та стогне Дніпр широкий...», – розпочалася зовсім нова, для багатьох незбагненна й досі, історія нашого національного духу і нашої державності. Вона потужно пульсувала, до знемоги боролася за самозбереження саме у Слові. У слові Тараса Шевченка:

**... возвеличу
Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло їх
Поставлю слово...**

І одразу приходить на думку біблійне: «На початку було Слово...» Ця істинна даність відвічна, але пророцтво її відчують і послугуються нею лише одиниці. На той час з метою власного порятунку нація вже не здатна була висунути Воїна – Організатора силового захисту. Нація для свого порятунку потребувала іншого – відродження Духу. Шевченко і з'явився як поет, чие слово наділене досі небувалою енергетичною силою, здатною відродити Дух нації. Суспільство є втіленням Слова, а Слово – виразник суспільства.

Україна – унікальне явище у світовій історії, коли нація і держава завдячують своєму існуванню одній людині – Тарасові Шевченку. А щоб стати тим, ким він став, Шевченко пройшов жорсткі випробування на національну зрілість.

1838 рік. Шевченко був викуплений із кріпацької неволі і прийнятий учнем до Петербурзької Академії мистецтв з допомогою високопоставлених росіян: поета Жуковського, художників Брюллова та Венеціанова, графа Вільгорського, осіб царської родини та інших. Звісно (і про це чомусь «забувають» говорити), його викупили на волю як талановитого росіянина

(а не українця), котрий, позбавлений неволі, зможе вплести бодай листок до лаврового вінка слави російської.

Для багатьох цього було б досить, щоб до кінця життя служити «отечеству». Шевченко назавжди зберіг подяку до своїх визволителів, але в житті чинив так, як веліла його природна українська душа. Це був перший іспит на національну зрілість майбутнього українського пророка.

Друге випробування визначило Шевченка як поета, поета-речника національної ідеї. Закінчивши

не міг відвести своїх духовних очей від цієї рідної чарівної принади».

А ще в 1844 році Шевченко пише: «Мені здається, коли б моя батьківщина була найбіднішою, убогою, і тоді б вона здавалася мені милішою за Швейцарію і за всяку Італію. Я, як член її великої родини, служу їй, якщо не на істотну користь, то принаймні на славу імені України».

І тоді ж, звертаючись до Миколи Гоголя, Шевченко скаржився, що немає кому «показати» свою думку, яка душить і роздирає його серце і «тихо, тихесенько стогне»:

безпеку, яка нависла над Україною з боку її різних сусідів:

**Погибнеш, згинеш, Україно,
Не стане знаку на землі,
А ти тишалася колись
В добрі і розкоші, Вкраїно!
Мій любий краю неповинний!
За що тебе Господь кара?
Карає тяжко! За Богдана
Та за скаженого Петра,
Та за панів отих поганих
До краю нищить...
Воскресни, мамо!**

Видатний історик Микола Костомаров писав: «Тарас Григорович прочитав мені свої недруковані вірші. Мене охопив страх: враження, яке вони справили на мене, було приголомшуючим... Я побачив, що муза Шевченка роздирає завісу народного життя. І страшно, і солодко, і боляче, і захоплює було зазирнути туди! Поезія завжди йде вперед, завжди зважається на сміливу справу; за нею йдуть історія, наука і практичний труд. Сильний зір, міцні нерви треба мати, щоб не осліпнути від ранкового світла істини, прихованої від спокійного натовпу, який іде второваною дорогою повз таємничу завісу і не знає, що таїться за цією завісою... Горе відчайдушному поетові, він забуває, що він людина».

Шевченкова творча спадщина — це ціла академія для нашого народу, якій може по-доброму позаздрити будь-який люд світу. У цій академії сконцентровано все: наша мова, історія, звичаї та традиції, наша мораль, етика й естетика, національна філософія, основи українознавства та державотворення, найвища наша духовність, наше минуле, сучасне і майбутнє.

Наша доля уярмлених козаків, він оспівав козацьку волю, вольний козацький дух, у козацтві бачив заповітну вільну працю на вільній землі, кликав поневолених, безправних українців пригадати, як батьки боронили волю, допомагав українцям зрозуміти самих себе, збагнути свою суверенну національну особливість, яку ми й сьогодні ніяк не збагнемо.

Шевченко один був спроможний обміряти своїм генієм усе українське життя, усю нашу історію. Отакої любові до рідної землі він учив нас:

Селянська родина.
Олія. 1843 р.

Академію і маючи незаперечні успіхи в малярстві, Шевченко міг стати професійним талановитим художником. Він ним не став. Інстинкт національного месії покликав його до поезії. «Я добре знав, — писав згодом Шевченко, — що живопис — моя майбутня професія, мій насущний хліб. І замість того, щоб вивчати його глибокі таїни, я складав вірші, за які мені ніхто гроша не заплатив, і які, врешті, позбавили мене волі. Передо мною мигтіли мученицькі тіні наших бідних гетьманів. Передо мною стелився степ, усяний могилами. Передо мною красувалася моя прекрасна, моя бідна Україна у всій первозданній меланхолійній красі своїй. І я задумався, я

**Кому ж її покажу я,
І хто тую мову
Привітає, угадає
Велике слово?
Всі оглухли — похилились
В кайданах... Байдуже...
Не заревуть в Україні
Вольній гармати.
Не заріже батько сина,
Своїї дитини,
За честь, славу,
За братерство,
За волю Вкраїни,
Не заріже і вихохає,
Та й продасть в різницю
Москалеві.**

Маємо 2014 рік! Чи всі розгадали велике слово Тараса? Шевченко попереджав про смертельну не-

ДО 200-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

**Свою Україну любить,
Любить її... Во вре́мя люте,
В останню тяжкую минуту
За неї господа молить.**

Тому ми й сьогодні кличемо його на допомогу, кличемо на наші тяжкі перехрестя, шукаємо в нього порятунку, просимо поради. Адже це він знайшов ту істину, яка не дала нації загинути, – істину національно-визвольної боротьби, яку втілював у формулі: «Кайдани порвіте».

Тобто – знайдіть себе, підніміться до рівня вільних людей.

Не гніться, прозріте: імперія ця нища, її правителі – жорстокі й несправедливі.

Вплив Тараса Шевченка на формування свідомості, світогляду нації – неоціненний, незбагненний. У тих страшних умовах він був вільний душею і вчив цього інших. Ми всі виховані Шевченком. От чи всі виховані?!..

Шевченко не тільки пробудив своїх сучасників. Це за його Трясилом, Залізняком, Гамалією йшли в 17-20-х роках ХХ століття свідомі українці й гинули за Вітчизну. З чого ж черпав поет розуміння й сили? Адже не було на той час ні якихось соціальних вчень, ні якихось народних рухів, ні програм, заснованих на догмах ненависті і класової боротьби. Легко йти сьогодні в шиківаних монархічних її соціал-демократичних лавах, а він пішов сам проти системи з мільйонною армією. Він черпав із себе, його емоціональні прозріння були прозріннями Пророка.

І ось сьогодні ми знову звертаємо погляди до Тараса Шевченка. Мусимо звертатись. Бо ще до кого?

Нині дехто каже: у нас немає української ідеї. Неправда, є у Шевченковому «Кобзарі»! Кажуть: немає програми державотворення, а вона є – у Шевченковому «Кобзарі». І якщо його читати й робити, як там написано, – збудуємо Україну: зі справжнім демократичним устроєм, потужною економікою та надійно оснащеним і вишколеним військом.

Звичайно, самого слова «ідея» у Шевченка нема, зате є її сутність, що формується з принципів справедливості, сумління, добра, які поет втілював усе своє життя.

Шевченко бачив українську ідею

як державотворчу волю до національної і політичної свободи, як самоусвідомлення і самоствердження народу будівничого, як спільноту, яка пройшла через віки, через живих і мертвих, і ненароджених.

Прочитаймо цю ідею од слів «В своїй хаті своя правда і сила, і воля». Ця ідея була джерелом Шевченкового натхнення. Його безмірна любов, помножена на талант генія, показувала правдиві шляхи до мети:

Геній Тараса Шевченка з його самопожертвою, всеосяжною любов'ю до України зумів залучити всі скарби народного духу, всю героїку народної історії до процесу національного відродження.

**Роботящим умам,
Роботящим рукам
Перелоги орать,
Думать, сіять, не ждять,
І посіяне жать.**

Перенесімо цю думку в сьогодення! Роботящі руки в нас – без роботи, роботящі уми втікають за кордон, і вже не розорюємо перелоги, а наші ниви самі стають перелогами. Ми закономірно, за Шевченковими заповідями, взяли будувати державу, покликані її збудувати. Тільки для цього необхідно, щоб наші лідери збагнули: шляхи Шевченка й України – єдині, і поки буде йти народ Шевченковою дорогою, доти буде жити Україна!

Не для розбрату наш народ обирав свій парламент, а для того, щоб він, як писав Тарас Григорович, «не сварячись у тяжкій дорожці», працював в ім'я воскресіння України. На жаль, не завжди це спостерігаємо в наших реаліях. Усе життя Тарас Шевченко шукав відповідь на питання, які вперше поставив у «Давидових псалмах»: «Хто ж пошле нам спасеніє, верне добру волю?» Тоді ж він знайшов відповідь: «Обніміться, брати мої, молю Вас, благаю!» І підтвердив її в кінці життєвого шляху. Дорогу до добра знайде лиш єдиний народ. «Єдиномислиє подай і братолюбіє пошли» – визріла його Молитва до Бога за рік до смерті. Тож нині заради виконання Шевченкових заповітів, заради великої мети творення Тарасової України усі народи, що населяють її, люди всіх віросповідань, представники всіх партій і безпартійні повинні об'єднати свої зусилля.

Не Україна має рятувати нас, а ми, її діти, спільно, громадою повинні допомогти їй нарешті підвестися з колін на повен зріст. Але для цього потрібно перейняти Шевченкову історичну відповідальність за націю, за державу, за народ.

Для здійснення Шевченкових заповітів кожний з нас повинен мати у своєму серці хоч краплинку великої, невичерпної Шевченкової любові до матері-України і відгукнутися на віщий голос Пророка, який і сьогодні, як колись, не перестає благати своїх нащадків звернути нарешті погляд на рідну Вітчизну:

**Подивіться на рай тихий,
На свою країну,
Полюбите щирим серцем
Велику руїну...**

У Шевченка біль ішов від свого – до всесвітнього, він уболівав за кожну людину, за кожну сиротиночку на землі, любив усіх знедолених Катерин у «Москалевій криничі», «Петрусеві», «Наймичці». Він утверджував добро і прощення, співчуття і любов. І кликав собі і нам на допомогу і Вашингтона, і Гуса, і Шафарика. І мав друзів серед

росіян, серед поляків – недругом йому була імперія і все імперське, облудливе, зловороже.

Шевченкові треба було мати колосальну силу і мужність, щоб спинити потік чужої великої культури, підтримуваної владою. Він це зробив, показавши, що українська мо-

**Шевченкові треба було мати колосальну
силу і мужність, щоб спинити потік чужої
великої культури, підтримуваної владою.
Його твори поставили питання не про укра-
їнську мову, а про українську державність.**

ва здатна виражати глибокі смисли. Геній Шевченка повернув українській мові європейське звучання. Мова, створена народом у його тисячолітній історії, була готова до викликів нового часу, готова до формування новочасної української нації. Поет говорив: «На москалів не вважайте, нехай вони собі пишуть по-своєму, а ми по-своєму. У їх народ і слово. І у нас народ і слово. А що краще, нехай судять люди».

Насправді його твори поставили питання не про українську мову, а про українську державність. Шевченко продемонстрував, що українська культура не обернена в минуле, що вона здатна існувати і приймати виклики сучасності. Найбільші з таких викликів – здатність до формування нації і держави. Тепер ми знаємо, що окресленим мовою і культурою змогли їх створити. Вражає, що вже в першому виданні «Кобзаря» немає випадкових творів. У кожному з них на українському матеріалі переломлений європейський культурний досвід.

Та ж поема «Катерина» є насправді драмою про долю і пристрасть. Катерина, що із пристрасті порушила обов'язок, має загинути, як загинула Медея, героїня давньогрецького поета Есхіла. Вона знає це, ще не вийшовши із свого села. Як герої Есхіла, і вона, і її батьки не можуть побажати собі іншої долі, бо не можуть стати іншими. Однак Шевченко долає долю античності. Син Катерини – Іван, на відміну від дітей Медеї, залишається жити. Він іде з кобзарем до Києва, до християнських святинь, до віри, що відкриває дорогу до спасіння.

А своїми переспівами «Псалмів Давида» Шевченко продемонстрував здатність української мови передавати глибини Святого Письма. Сила мови і текстів Тараса Григоровича настільки потужна, що спроможна змінити речі й світ навколо, створити цілу країну – Україну.

Так оригінально Шевченко розпочав тему впливу мови на буття – тему, яка стане однією з головних у філософії ХХ століття.

Справжня глибина Шевченка-політика

ще має бути досліджена, але його значимість як політика була відкрита ще за його життя. І першими цю грань Шевченкової іпостасі сприйняли не освічені його земляки, а фахівці із жандармського ШІ-го відділення.

Генерал Дубельт правильно розкрив його головну ідею в записці Миколі І, підготовленій у справі Кирило-Мефодіївського товариства. Так у Російській імперії розпо-

Катерина.
Олія. 1842 р.

ДО 200-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

чалось українознавство в погонах. Воно і далі безпомилково оцінювало значення поетів – від Шевченка до Стуса. Виняткова жорстокість вироку – заборона писати і малювати, заслання без зазначення терміну, вилучення «Кобзаря» – чітко вказала, кого імперія справедливо вважала своїм найзапеклішим ворогом.

Сьогодні, коли з Тараса Шевченка спадає полуда фальші, якою він був огорнений десятками років, перед нами постає інший Шевченко. І найперше те, що стосується його особистості. Усе яскравіше і чіткіше відкривається, що особистість Шевченка позначена національною ідеєю. Про нього вже говорять як про справжнього лицаря національної ідеї.

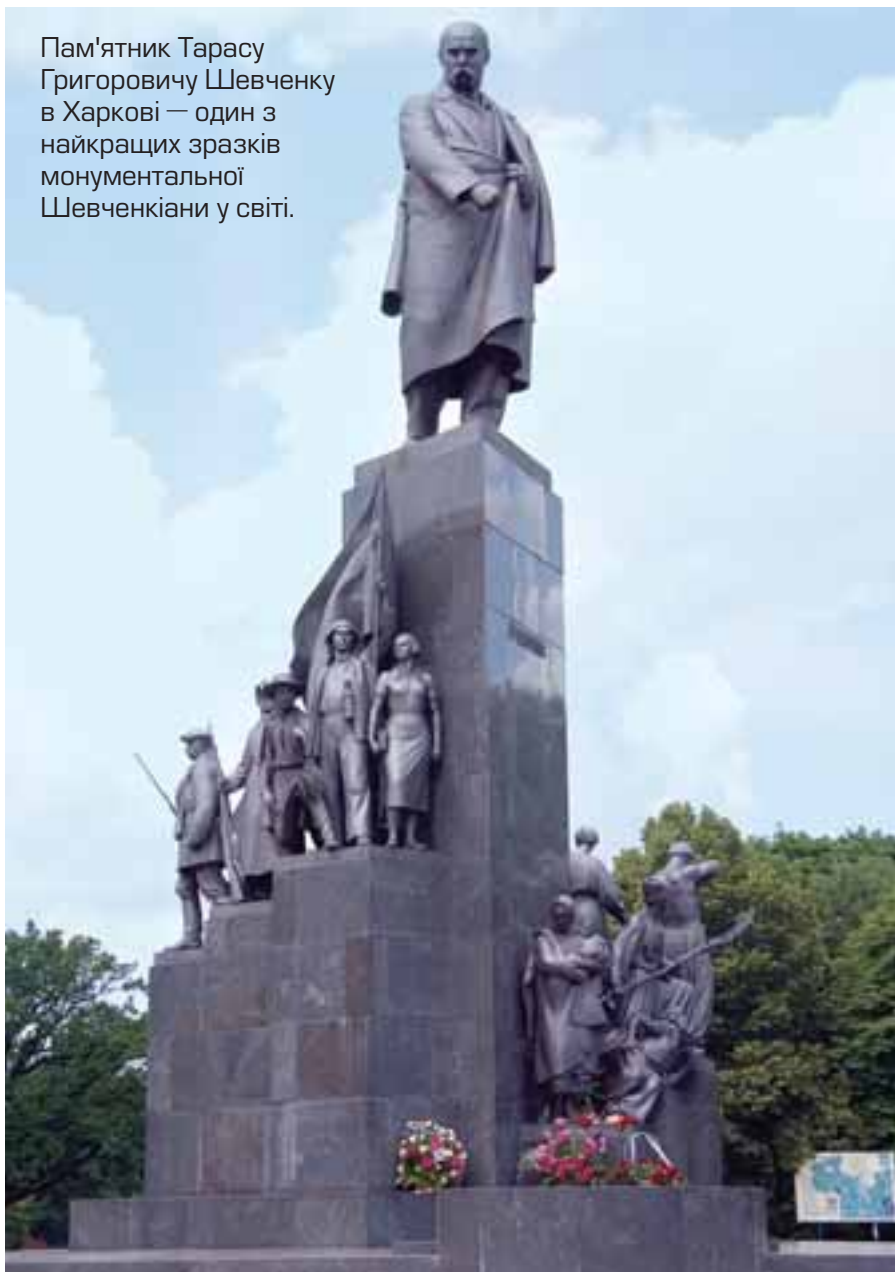
А проблема національного зрадництва або ж малоросійства є найважливішою складовою Шевченкової національної ідеї. Вона започатковується ще у вступі до поеми «Гайдамаки», де ліричний герой активно полемізує з численними рецензентами «Кобзаря» (1840), які умовляли і не умовили молодого поета перейти на російську мову. Далі – блискуча характеристика в поемі «Сон» («У всякого своя доля...») «землячка із циновими гудзиками». Ще далі – образи перевертнів, що помагають москалеві господарювати та з матері полатану сорочку здіймати («Розрита могила», «Посланіє...», «Холодний Яр», «Три літа», «Юродивий», «Осія. Глава IV», «Бували війни...»).

Цінність Шевченка виявляється в гідній поклоніння його цілності як митця, так і людської іпостасі. Так, в особистому плані Шевченко був людиною надзвичайної душевної краси і шляхетності. На цій ґрунті виросла його жертвність. Він був готовий покласти душу за Україну, але і за ближнього теж. У вірші «Н. Костомарову» із циклу «В казематі» поет журиться, що, на відміну від інших заарештованих колег, йому нікому поспівчувати – батьки ж бо померли.

Але в інший бік повернулися його думки, коли крізь ґрати побачив на тюремному подвір'ї «з хреста неначе зняту» матір Костомарова:

**Молюся! Господи, молюся!
Хвалить тебе не перестану!
Що я ні з ким не поділю
Мою тюрму, мої кайдани!**

Пам'ятник Тарасу Григоровичу Шевченку в Харкові — один з найкращих зразків монументальної Шевченкіани у світі.

Розмова про Шевченка як національного поета і національного месії, і як першого Достойника Честі в Україні потребує підсумкової його характеристики. Навряд чи можна ще щось додати до висновку, який свого часу зробив Іван Франко у своїй «Посвяті»:

«Він був сином мужика – і став володарем у царстві духа.

Він був кріпаком – і став велетнем у царстві людської культури.

Він був самоуком – і вказав нові, світлі і вільні шляхи професорам і книжним ученим.

Десять літ він поневірявся під вагою російської солдатської муштри, а для волі Росії зробив більше, ніж десять переможних армій.

Доля переслідувала його в житті, скільки лиши могла, та вона не зуміла перетворити золота його душі на ржусь, ані його любов до людей – у ненависть і погорду, а віри в Бога – у зневіру, песимізм.

Доля не шикодувала йому страждань, але не пожаліла втіх, що били із здорового джерела життя.

Найкращий і найцінніший скарб доля дала йому лише по смерті – невмирущу славу і всерозквітаючу радість, яку в мільйонів людських сердець все наново збуджували муть його твори.

Отаким був і є для нас, українців, Тарас Шевченко».

Клавдія ПАНАСЮК

БОЛГАРСЬКА АРМІЯ: БЮДЖЕТ ГАЛЬМУЄ РЕФОРМУ

Болгарія для багатьох наших співвітчизників переважно асоціюється з відпочинком на чорноморських курортах, винами та косметикою. Хоча це далеко не все, що можна сказати про життя цієї «перлини»

Південно-Східної Європи. Продовжуючи традицію, «Військо України» пропонує увазі читачів матеріал щодо сучасного стану й майбутнього Збройних сил Болгарії, які за два десятиліття пройшли шлях від складової частини колишнього Варшавського договору до членства в НАТО.

Історично склалося так, що російські, а потім радянські війська неодноразово допомагали болгарам у їхній боротьбі проти різних ворогів. Досить згадати російсько-турецьку війну й бої за Шипку, участь Червоної армії у визволенні Болгарії в роки Великої Вітчизняної війни тощо. Колишня Болгарська народна армія була, напевно, самою активною учасницею Варшавського договору, копіюючи радянську армію практично у всьому, навіть у військової формі.

Але це було раніше, так як зараз Болгарія є членом НАТО. Її Збройним силам довелося пройти довгий шлях реформ та інтеграції, аби відповідати стандартам Альянсу.

Болгарська армія і зараз продовжує перебувати в процесі реформування. Це означає дуже глибокі зміни в її структурі й системі бойової підготовки: зменшення кількості бойової та допоміжної техніки, скорочення чисельності особового складу. Зрозуміло, це дуже болючий процес. Але його необхідність визначається сучасними військово-політичними реаліями, економічними й демографічними умовами, в яких перебуває країна. Болгарська армія продовжує експлуатувати озброєння й військову техніку радянського та російського виробництва, що довела свою надійність. Але підтримувати ці ОВТ у нормальному стані з кожним роком стає дедалі важче. Це пояснюється багатьма причинами, насамперед політичними й економічними.

Після розпаду соціалістичного табору в цілому та Організації Варшавського договору зокрема, починаючи з 1991 року, керівництво країни в три етапи (1991-1997, 1998-2003, 2004-2010 роки) провело трансформацію оборонної сфери для функціонування в умовах нових геополітичних реалій. Ці заходи характеризуються скороченням Збройних сил зі

ДОВІДКА «ВУ»

Болгарія разом із Румунією, Словенією, Словаччиною, Литвою, Латвією й Естонією 21 листопада 2002 року в Празі була офіційно запрошена до вступу в НАТО. І вже 18 березня 2004 року болгарський парламент ратифікував договір про вступ Республіки Болгарії в Північноатлантичний альянс.

117,5 тис. чоловік до 34,5 тис. (майже в три рази), а також зменшенням арсеналів озброєння й військової техніки.

У контексті реформ і не без впливу Заходу відбулися зміни в озброєнні армії. Наприклад, Болгарії дісталася в спадок невелика кількість унікальних оперативно-тактичних комплексів «Ока», відомих під назвою «SS-23» й знищених у СРСР через недалекоглядність тодішнього Генсека, а згодом Президента Михайла Горбачова. На відміну від радянської армії, болгари могли їх використовувати ще багато років, але під тиском США та інших країн ці комплекси були знищені, і лише музейний експонат, розміщений у Національному військовому музеї в Софії, нагадує про їхню колишню могутність.

Сьогодні Збройні сили Болгарії мають три основні завдання:

- оборона держави (як самостійно, так і спільно зі своїми союзниками по НАТО);
- підтримання міжнародного миру та безпеки за межами Болгарії під егідою міжнародних організацій: ООН, НАТО, Європейського Союзу тощо;
- забезпечення національної безпеки держави в умовах мирного часу.

На виконання цих завдань спрямовані конкретні заходи будівництва та розвитку ЗС країни. Вони відображені в нормативних документах з питань воєнної безпеки держави. Серед них слід згадати «План розвитку Збройних сил Болгарії на 2010-2014 роки», «Доктрину Збройних сил Республіки Болгарія» (2011 року), «Білу книгу по обороні та Збройним силам Республіки Болгарія» (2010 року) тощо.

Реалізація заходів розвитку ЗС Болгарії включає ряд напрямів, зокрема організаційно-штатну модер-

Президент Болгарії Росен Плевнелієв:

«Бюджет нашої армії зараз не відповідає стандартам НАТО в основному за такими показниками, як видатки на персонал і видатки на технічне переобладнання та озброєння. У Болгарії видатки на персонал більші, ніж в інших країнах-членах НАТО. А це означає, що якщо припинити скорочення, то видатки на персонал зростуть ще більше».

нізацію їхніх видів. Також був створений принципово новий орган військового управління – Об'єднане командування сил, що, на думку авторів реформи, здатне оперативно «замкнути» в єдину систему управління Збройними силами в мирний час та в умовах кризових ситуацій. При цьому слід згадати, що ЗС Болгарії перейшли на стандарти НАТО, тож країна бере участь у міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки.

Керівництво держави докладає певних зусиль щорічно фінансового забезпечення Збройних сил, що робити дуже складно в умовах важкої економічної ситуації в країні. В усякому разі, у 2011 році військовий бюджет становив 1,27 % від ВВП, у 2012-му він збільшився до 1,3 %, а в минулому році – 1,38 %. Така незначна сума об'єктивно призвела до дисбалансу у фінансуванні ЗС, при якому видатки на особовий склад – близько 75 %, тоді як на переозброєння залишається лише 5 %. виправити ситуацію важко і лише на рубежі 2017-2020 років є сподівання вийти за межі 1,5 % від ВВП на потреби оборони.

На кінець 2013 року лише 20 % військової техніки Збройних сил Болгарії були боездатні. Про це заявив міністр оборони Ангел Найденов: «Тільки 22 % літальних апаратів, лише 43 % кораблів і 20 % акумуляторів, які є в болгарській армії, справні... До цього можна додати, що тільки близько 22 % колісної та гусеничної техніки перебуває на ходу. А з 12 вертольотів «Кугуар» літає тільки один, із вертольотів «Бел» жоден не може піднятися в повітря, всі літаки «Пілатус» також не можуть літати. Заборгованість армії сягає 140 млн левів».

Неодноразово змінювалися офіційні терміни переходу армії на контракт. Причому проблема набору контрактників є відчутною так само, як і щодо їхнього якісного складу. Наприклад, у 2004 році 62 болгарських солдата самовільно покинули миротворчі підрозділи, що готувалися до відправки в Ірак, після того, як у результаті теракту в іракському місті Кербела загинули 5 їхніх співвітчизників. Ще раніше 50 болгар відмовилися від свого добровільного наміру потрапити до миротворчого підрозділу, що прямував до Іраку.

Тож військове відомство шукає різні способи залучення гідних молодих людей на службу до лав Збройних сил держави. Але попри намагання переходу на контрактну армію, у Болгарії прийняли рішення також зберегти й військову службу за призовом.

Зміни торкнулися армії найістотнішим чином. Зараз від пересічного болгарського офіцера вимагають знань і вмінь керувати підлеглими згідно з процедурами управління НАТО. Іншою обов'язковою умовою є володіння англійською мовою. Болгарський досвід з відбору персоналу для участі в миротворчих операціях і місіях – цікавий та повчальний. Перш за все, цей процес дуже відкритий, тому що інформація про наявність вакантних миротворчих посад з детальним перерахуванням вимог до кандидатів розміщена на офіційному сайті військового відомства. Більше того, у болгарській армії командир зацікавлений відправити підлеглого офіцера за кордон, щоб з часом отримати назад уже досвідченого фахівця.

Сухопутні війська

Найбільш чисельним видом ЗС Болгарії є Сухопутні війська. Згідно з положеннями «Плану розвитку Збройних сил Болгарії на 2010-2014 роки» на початок поточного року вони мають включати: 2 механізовані бригади, артилерійський полк, полк спеціальних операцій, інженерний полк, полк логістики, окремий механізований батальйон, розвідувальний батальйон, батальйон захисту від ЗМУ, батальйон психологічних операцій, 2 центри підготовки та навчальний полігон «Корен».

Всього зазначені військові частини планується дислокувати в 14 гарнізонах та 28 військових зонах.

Чисельність танків (мова йде про Т-72) до 2014 року мала бути скорочена вдвічі – до 80-ти одиниць, БМП/БТР – до 280, артилерії калібру 100 мм і вище – до 96 (без врахування мінометів).

Слід зазначити, що партнери по НАТО впродовж

останніх років передали для потреб Сухопутних військ держави деяку кількість бойової техніки. Зокрема, 37 броньованих машин М-1117 «Guardian», 25 позашляховиків «Sand Kat» і 52 «Hummer», які, у першу чергу, направлені на забезпечення участі підрозділів ЗС Болгарії в міжнародних операціях.

Для виправлення ситуації з оновленням арсеналів вживаються певні заходи. Так, рано чи пізно легендарний автомат Калашникова буде відправлений «на пенсію» й поступово в Збройних силах Болгарії його замінить інший, найімовірніше, власного виробництва. Цей процес уже почався в спецпідрозділах країни, які озброєні новими автоматами й снайперськими гвинтівками. А завдяки договору з «Даймлер-Крайслер» старі УАЗи і ЗИЛи в болгарській армії замінили нові автомобілі «Мерседес».

Військово-повітряні сили

ВПС Збройних сил Болгарії в минулому році змінили свою організаційну структуру. Сьогодні в їхньому складі (за прийнятою в ЗС країни термінологією) налічуються: командування; 2 авіаційні бази; база передового розгортання; зенітно-ракетна база; база командування, управління та спостереження; база спеціальної техніки; рота військової поліції.

Аеродромна мережа ВПС у 2013 році включала 5 аеродромів: «Граф Ігнатієво» (винищувальна авіація – МіГ-29, МіГ-29УБ, МіГ-21Біс і МіГ-21УМ), «Безмер» (штурмова авіація – Су-25К і Су-25УБК), «Враждебна» (транспортна авіація), «Долна Мітрополія» (навчально-тренувальні літаки – І-39ЗА та «Pilatus» PC-9М), «Крумово» (вертольоти).

Плани найближчого періоду передбачають збереження за ВПС на постійній основі лише 3 аеродромів: «Граф Ігнатієво» (винищувальна та навчальна авіація),

«Безмер» (штурмовики та літаки інших країн НАТО, що здійснюють польоти на теренах Болгарії чи через її територію) та «Крумово» (транспортна авіація й вертольоти).

Держава прагне всіма силами оновити свій авіаційний парк. Насамперед, уряд Болгарії ще кілька років тому оголосив про наміри осучаснити парк винищувачів. Інтерес до участі в тендері проявили провідні літакобудівні компанії світу: компанія «Boeing» запропонувала винищувачі F/A-18, французька компанія «Dassault Aviation» – винищувач «Rafale», шведська корпорація «Saab» – JAS-39 «Gripen», компанія «BAE Systems» – винищувач «Eurofighter» і компанія «Lockheed Martin» – літак F-16. Хоча при цьому в планах не передбачено швидкої заміни болгарських MiGів. Як повідомляють ЗМІ, Болгарія впевнена в боєздатності й надійності наявних у неї 16 винищувачів

MiG-29 з урахуванням модернізації, але розглядає можливість їх заміни протягом наступних років.

Що стосується військово-транспортної авіації, то вибір пав на військово-транспортний літак C-27J (6 одиниць). Літаки цього класу прийшли на зміну Ан-26, отриманих ще від Радянського Союзу. C-27J виробляється компанією «Alenia Aeronautica» і є, на думку виробника, найбільш популярним військово-транспортним літаком даного класу. Збройні сили Болгарії в рамках іноземної допомоги отримали 6 легких вертольотів «Bell-206B-3», а також замовили 12 гелікоптерів AS.532AL «Cougar» і 6 – AS.565MB «Panther» загальною вартістю 360 млн євро згідно з контрактом, укладеним у січні 2005 року з концерном «Eurocopter». Вертольоти європейського виробництва замінять радянські сімейства «Mi».

Військово-морські сили

Плани щодо ВМС Болгарії також передбачили скорочення кількості дивізіонів кораблів із 6 до 3, що мало відповідати перспективному корабельному складу: 6 бойових кораблів, 6 кораблів бойової підтримки та 5 допоміжних суден. Також через ресурсні обмеження в листопаді 2011 року зі складу флоту був виведений єдиний підводний човен «Слава» (радянського проекту 633).

Потім плани були дещо змінені. Мета – приведення структури ВМС у відповідність мінімальним потребам оборони країни та новій концепції болгарських ВМС, які складаються з двох компонентів: сили постійної готовності й сили територіальної (прибережної) оборони. Були скорочені лише зайві

ДОВІДКА «ВУ»

З метою оновлення корабельного складу в Бельгії було замовлено 3 фрегати проекту E-71 типу «Велінген»: «Wielingen» (F910), «Westdiep» (F912), «Wandelaar» (F912), а також тральник-шукач мін типу «Трипаріт»: «Myosotis» (M922). Вони дістали назву відповідно «Дерзки», «Верни», «Горди», «Цибер». Слід зазначити, що через ресурсні обмеження лише перший фрегат був придбаний зі штатним ракетним озброєнням.

адміністративні одиниці, а замість 2 військово-морських баз – Варна та Бургас (Атія) – створена одна з двома пунктами базування в згаданих портах. У кожному з них є по 3 дивізіони (відповідно патрульних кораблів, тральників і допоміжних суден).

Враховуючи те, що Болгарія має власний потенціал кораблебудування, було оголошено конкурс (з урахуванням кооперації із зарубіжними виробниками) на будівництво корветів з ударним ракетним озброєнням. У ньому перемогла французька кораблебудівна компанія «Армаріс».

Починаючи з 2012 року, спільно з болгарськими підприємствами ОПК для потреб ВМС повинні побудувати 4 нових корвети типу «Говінд-200». Їхня вартість оцінюється у 800-900 млн євро, а термін реалізації контракту обмежується 2016 роком. У тому ж році заплановано будівництво інших бойових одиниць, у тому числі тральників і допоміжних суден.

Соціальні аспекти військової служби

Соціальне та фінансове забезпечення особового складу Збройних сил Болгарії регламентується відповідним законом, а також директивами й наказами міністра оборони. Згідно із цими документами для болгарських військовослужбовців установлені восьмигодинний робочий день при п'ятиденному робочому тижні. Максимальна тривалість добового чергування не може перевищувати 24 год., а загальний час чергувань за один місяць – 168 год. Виконання обов'язків чергової служби у вихідні дні оплачується додатково: у вихідні дні – у розмірі 1,5, у святкові – подвійного добового окладу. Під час несення бойового чергування, участі в підготовці та проведенні навчань, тренувань і польових виходів, а також при виконанні спеціальних завдань весь особовий склад має безкоштовне харчування.

Щомісячне грошове забезпечення військовослужбовців складається із суми окладів залежно від військового звання та посади, а також з додаткових надбавок. При його розрахунку враховується розмір мінімальної заробітної плати в країні, який множиться на коефіцієнт, що відповідає категорії військовослужбовців: для офіцерів – не менше 2,2; для кандидатів в офіцери й сержантів – не менше 1,75; для солдатів (матросів) – не менше 1,6. Додаткові виплати за вислугу років надаються в розмірі 2 % базової частини грошового забезпечення за кожний рік служби в ЗС, але не більше 40 %. У грошовому еквіваленті мінімальна зарплата солдатів/сержантів становить близько 300 євро (максимальна – 400), офіцерів у званні підполковник/полковник – близько 900 євро.

Крім того, військовослужбовцям виплачуються додаткові надбавки: за особливі умови служби, ризик для життя й здоров'я, виконання обов'язків у позаслужбовий час, а також за вчену ступінь і досягнуті результати в професійній діяльності. Так, за особливі умови служби в частинах спеціального призначення щомісячна надбавка становить близько 150 євро. За кожен денний стрибок з парашутом виплачується 7 євро, за нічний – 9. Водоплави додатково до місячного окладу отримують 70 євро, плюс до цієї суми за 1 год. перебування під водою на глибині до 20 м – 5 євро, до 60 м – 10, понад 60 м – 15. В інженерних частинах і підрозділах за кожен знищений боеприпас (міну) виплачується премія в розмірі 130 євро.

При тимчасовому виконанні обов'язків (понад 30 днів, але не більше одного року) передбачаються додаткові виплати в розмірі 25 % основного щомісячного забезпечення за посадою.

Щорічно військовослужбовцю надається оплачувана відпустка тривалістю 30 робочих днів. Крім того, вони мають право на додатково оплачувані відпустки до 10 днів з урахуванням вислуги років (один день за кожен рік служби). Додаткові оплачувані відпустки тривалістю до 7 календарних днів представляються також при вступі в шлюб, народженні дитини,

Військове відомство шукає різні способи залучення гідних молодих людей на службу до лав Збройних сил держави. Але попри намагання переходу на контрактну армію, у Болгарії прийняли рішення також зберегти й військову службу за призовом.

переїзді до нового місця проживання в разі стихійного лиха, аварії або інших надзвичайних ситуацій тощо.

При переїзді до іншого місця служби на військового й членів його сім'ї виплачується одноразова допомога. Дружина (чоловік) військовослужбовця, які втратили із цієї причини роботу, протягом 12 місяців отримують допомогу в розмірі встановленої в країні мінімальної заробітної плати.

ДОВІДКА «ВУ»

Процес технічного переоснащення ЗС Болгарії виконується за «Інвестиційним планом розвитку Збройних сил Болгарії на 2011-2020 роки», яким передбачається виділення 2 млрд левів (понад 1 млрд євро) на закупівлю ОВТ за 10 років. Хоча на шляху практичної реалізації обраних планів виникли труднощі, які в країні почали долати лише з 2013 року.

Проїзд військовослужбовців та членів їхніх сімей до місця проведення основної щорічної відпустки територією країни компенсується за рахунок коштів Міністерства оборони.

Військовослужбовці та члени їхніх сімей мають право щороку користуватися лікувальними закладами, санаторіями та профілакторіями, військовими клубами, спортбазами й базами відпочинку оборонного відомства. Частина витрат (15 євро на кожного члена сім'ї за один день) на відпочинок і відновлення здоров'я виділяється з бюджету МО.

Для вирішення військовослужбовцями побутових проблем у Міноборони створено спеціальний житловий фонд. Якщо військове відомство не в змозі забезпечити службовою житловою площею, воно зобов'язане компенсувати піднайом житла в розмірі не більше 50 євро на місяць.

Під час перебування в складі міжнародної місії сприяння безпеці в Афганістані болгарському військовослужбовцю виплачуються добові в розмірі 72 євро в день. У відрядженні за ним зберігається оклад за попереднім місцем служби й половина окладу за підвищений ризик. У підсумку за одну ротацію (6 місяців у місії) військовослужбовець отримує приблизно 15 тис. євро.

Діти військовослужбовців, які навчаються в середніх школах, вищих навчальних закладах у країні і за кордоном, у віці до 26 років забезпечуються стипендіями (близько 30 євро на місяць) протягом усього періоду участі батьків у міжнародній операції або місії, а дружині військовослужбовця виплачується допомога в розмірі мінімальної заробітної плати.

Дещо про ставлення суспільства

На відміну від інших країн, громадська думка Болгарії відіграє помітну роль у реформуванні Збройних сил. Так, нещодавно позиція громадян не дала скасувати загальну військову повинність і вплинула на створення дієздатного резерву в 15 тис. чоловік. Також суспільство виступило проти радикального скорочення армії, яке планувалося довести до 22 тис. військовослужбовців. Постійний цивільний контроль за Збройними силами призвів до різкого зростання в них дисципліни й відповідальності військовослужбовців на всіх рівнях.

Про ставлення до армії свідчить і факт введення в болгарських школах обов'язкового предмета – військового навчання. Учні 9-х і 10-х класів службовці Міністерства оборони 5 годин на тиждень навчають необхідним діям при терористичних актах, пожежах і порятунку населення під час стихійних лих та аварій, а також розповідають їм про військові місії, в яких бере участь держава, тощо.

Заходи реформування та розвитку Збройних сил будь-якої країни слід розглядати щонайменше у двох основних аспектах. Перший – полягає в тому, наскільки нові зміни можуть вплинути на перелік і рівень викликів та загроз національній безпеці нашої держави, причому не тільки у війсьній сфері. Другий аспект пов'язаний із тим, який саме досвід зарубіжних країн є корисним для нас.

A photograph of three Soviet soldiers in olive-green uniforms and ushanka hats walking through a forest. The soldier on the left is looking back over his shoulder. The middle soldier is looking forward. The soldier on the right is looking to the side. In the background, a dark vehicle is partially visible. The ground is covered with dry leaves and pine needles.

У ЛІСАХ ПІД КОВЕЛЕМ

Был день как день, обычный день июля,
И если бы не ад, закрытый мглой,
Казалась бы летящая к нам пуля
Тяжелой медоносною пчелой.
Но то был ад, со всей его котельной,
Обычный ад войны. И город весь
Казался западней смертельной,
Куда мне долг приказывает: лезь!
Весь выжжен, взрыт, весь взорван и распорот,
Зияющий и страшный, как провал,
Открылся предо мною этот город,
Который путь к Варшаве прикрывал.
Обломки улиц, черепичных кровель,
Он где-то в книжках назывался Ковель...

Ці віршовані рядки були написані близько 70 років тому. Їхній автор — один із безпосередніх учасників битви за волинське місто Ковель, офіцер дивізійної розвідки 47-ї армії 1-го Білоруського фронту, письменник-публіцист Еммануїл Казакевич. Через два роки після закінчення війни він розповість людству про деякі епізоди тих 127 днів і ночей пекельних боїв за визволення Ковеля від німецько-фашистських загарбників у своїй знаменитій повісті «Зірка». Книгу згодом екранізують і стрічка увійде в золоту десятку художніх кінофільмів про війну.

Про що не пишуть у віршах

Навіть неабиякий літературний талант публіциста-фронтовика не змалює всієї картини непоправимого горя, принесеного війною. Подвиг і смерть солдата на сторінках художнього твору значно відрізняються від картини загибелі в реальному бою.

У тому далекому 1944-му фронт просунувся далі, на Захід. А у волинській землі залишилися лежати тисячі бійців ворогуючих армій...

У розпалі жорстоких боїв було не до дотримання всіх траурних ритуалів. Військовиків ховали нашвидкуруч в урвищах від снарядів, ямах, зруйнованих бліндажах. Якщо взагалі ховали... Не пишне, але гідне посмертя на війні було рідкістю для солдатів.

Навіть казенні списки бойових втрат та звіти похоронних команд, які складалися після битви, не завжди відповідали дійсності. Пізніше про неприбраних з поля бою загиблих просто намагалися не згадувати.

Так склалося, що упродовж усього післявоєнного періоду виправленням цієї історичної несправедливості займалися й досі займаються здебільшого ен-

тузіаста. Не виключенням є й Україна, де пошуковий рух активно заявив про своє існування в останні десятиліття. Лопатами, щупами й металодетекторами озброюються як зовсім юні фанати військової історії, так і люди доволі старшого віку. Одна з таких організацій, що єднає небайдужих, — пошуковий загін «Відродження», який очолює офіцер організаційно-планового відділу командування ВДВ Сухопутних військ ЗС України майор Вадим Дорофеєнко. Свою благородну місію пошуковці виконують під егідою Волинської обласної пошуково-дослідницької громадської організації «Сумління». На теренах Західної України вони діють із 2009 року, відшукуючи на місцях запеклих боїв Другої світової війни останки загиблих солдатів ворогуючих сторін.

Їхніми зусиллями у 2012 році поблизу урочища Мар'їн Гай в околицях села Мощена, що за 9 кілометрів від Ковеля, на невеличкій висоті під назвою «Ведмежа» з'явився військовий цвинтар-меморіал: дубовий хрест із пам'ятною дошкою та два ряди могил із традиційними солдатськими обелісками-пірамідками. Перше поховання тут відбулося в жовтні 2012 року — свій останній спочинок отримали 38 червоноармійців 69-ї та 47-ї армій I-го Білоруського фронту, які за-

гинули в боях у період з березня по липень 1944 року. Зараз їх вже значно більше. Пошуковці відшукали та перепоховали останки понад 150 загиблих військовослужбовців.

У переддень 22-ї річниці Збройних Сил України меморіал на висоті «Ведмежій» поповнився новими могилами полеглих захисників Вітчизни. Із дотриманням християнських традицій та військових ритуалів тут було поховано тлінні останки ще 26 військовослужбовців Червоної армії.

Земля й досі «дзвенить» металом

Вийти на «слід» безіменних поховань – ціла наука. Ентузіасты-пошуковці спираються здебільшого на свідчення місцевих мешканців поважного віку, які пам'ятають ті часи. Так трапилось і цього разу: від місцевих жителів до пошукового загону надійшла інформація про непоховані в роки минулої війни людські останки, які трапляються в лісі біля села Мощена. Згодом виявилось, що в тому ж лісі є забута братська могила, а в колишніх окопах навколо існує значна вірогідність натрапити на людські кістки. Пошуковці спільно з працівниками Волинського регіонального музею Українського війська та військової техніки, що є філією Національного військово-історичного музею Міністерства оборони України, розпочали ґрунтовні дослідження.

Як розповів директор регіонального музею Українського війська та військової техніки Ігор Пасюк, у березні-липні 1944-го в районі населених пунктів Мощена та Черкаси тривали запеклі бої частин Радянської армії з елітними формуваннями німецько-фашистських військ. У середині березня частини радянських військ 47-ї та 70-ї армій внаслідок рішучого удару оточили ворога біля Ковеля і його околиць. Активно діяв і 635-й полк 175-ї Уральської дивізії під командуванням генерал-майора В. Борисова. Його бійці зайняли південно-західні околиці міста й разом з тим стратегічно важливі висоти біля села Мощена.

З 23 березня німецьке командування підтягнуло з тилу добре укомплектовані танкові з'єднання та інші механізовані частини, і для розблокування свого оточеного угруповання з боку селища Луків почало

наносити сильні удари. Упродовж 4 та 5 квітня механізованим угрупованням вермахту на чолі з елітною танковою дивізією СС «Вікінг» вдалося прорвати кільце оточення й деблокувати Ковель. Під натиском переважаючих військ противника знесилені в попередніх боях частини 47-ї та 70-ї армій змушені були відійти. На полі бою в напівзруйнованих окопах і траншеях залишилися непохованими десятки вбитих воїнів Радянської армії. Зважаючи на те, в якому стані знаходять останки загиблих, їх тоді добре «перемололи» танковими траками.

Вдруге бойові дії біля цього села тривали в липні 1944-го, коли остаточно визволяли Ковель. Підрозділи 260-ї стрілецької дивізії 47-ї армії стрімким ударом знову зайняли цей район. Вірогідно, що саме тоді в околицях села Мощена з'явилися нові братські захоронення радянських воїнів, позначені, за практикою тих часів, дерев'яними пірамідками із зіркою, що згодом зруйнувалися. Про останки полеглих воїнів похоронні команди з невідомих причин не потурбувалися – вони так і залишилися лежати в колишніх окопах.

Більш детально змалювати картини тодішніх боїв місцевого значення зараз неможливо. Змінився навіть і сам навколишній ландшафт: років із 30 тому висоти засадили хвойними деревами. Сьогодні на цьому місці височіють сосни. А піщаний ґрунт доволі швидко «поглинув» траншеї та шанці, залишивши на спогад лише неглибокі довгі урвища. Єдина ознака, що нагадує про запеклі бої, – специфічний сигнал у динаміку металодетектора, реагуючий на уламки від мін і снарядів, якими буквально «начинена» тутешня земля.

– На цьому місці працювати із детектором дуже важко. Він постійно дзеленькає, «відчуваючи» метал, – діляться враженнями члени пошукового загону. – Позиції, які ми встигли дослідити, знаходяться метрів зо двісті від меморіалу. До слова, окрім червоноармійців, там трапляються рештки й солдатів вермахту. Таке враження, що коли насаджували цей ліс, то смугу, де були старі позиції, загорнули бульдозером. Чому це було зроблено – сказати важко. Можливо, одна з причин – щоби не займатися ексгумацією та перепохованням загиблих.

Безіменні «картини» подвигу

Та інколи «картину» колишнього бою усе ж таки вдається «прочитати», здебільшого орієнтуючись на знайдені рештки тіл та артефакти військового вжитку. Деякі з них свідчать про приклади справжнього героїзму простих солдатів і офіцерів.

— Вже під кінець сезону польових досліджень 2013 року ми натрапили на декілька цікавих об'єктів, — розповідає командир пошукового загону майор Вадим Дорофеєнко. — Обстежуючи місце бою, знайшли німецький авіаційний контейнер, за допомогою якого здійснювалось дистанційне мінування місцевості. Згодом вийшли на лінію окопів, де кожних 2-3 метри траплялись людські останки. Земля навколо була щільно просякнута металом. Тож можна говорити про те, що під час боїв там було справжнє пекло. Зокрема, знайшли останки бійця, «нашпиговані» уламками. За декілька метрів перед ним — рештки солдатів в уніформі вермахту. З усього видно, що червоноармієць, не маючи змоги відступити чи відстрілятися, підірвав і себе, і ворога гранатами.

Інша знахідка також не дозволила залишитися байдужим. Пошуковці «Відродження» знайшли останки, імовірно, офіцера Червоної армії. Принаймні на це вказували рештки офіцерського ремня та деякі інші деталі уніформи. А ще... на тілі був майже справжній

«пояс шахіда» — торс загиблого був рясно увішаний гранатами. Дослідники припускають, що цей військовослужбовець планував лягти під траки, аби ціною власного життя зупинити ворожу бронетехніку. Однак, не змігши реалізувати задумане, так і загинув.

Якби усі приклади таких героїчних учинків ретельно фіксувалися радянським командуванням, перелік кавалерів бойових орденів і список Героїв Радянського Союзу були би значно довшими. На жаль, на превеликий жаль, імена багатьох патріотів, які віддали своє життя за визволення Батьківщини, забуті назавжди.

Лежать поруч і донський козак, і вірменин...

Найбільшою вдачею й перемогою над забуттям члени пошукового загону вважають можливість ідентифікувати останки загиблого бійця. Проте шанси зробити це — мізерні. Якщо кожен солдат німецького війська мав при собі жетон-ідентифікатор, так званий «смертник» встановленого статutom зразка, то в Червоній армії герметичні капсули-ідентифікатори з паперовим вкладишем перестали видавати солдатам уже на другий рік війни. Тому, як зазначають пошуковці, встановити особу загиблого червоноармійця можна лише за непрямими ознаками: позначені ініціалами ложка, казанок чи інший предмет повсякденного солдатського вжитку. У кращому випадку — саморобний ідентифікатор. Це, зазвичай, гільза з папірцем усередині з дерев'яним корком. Якщо такі речі вдається знайти, вони пред-

ставляють найбільшу цінність і відразу піддаються ретельному аналізу інформації, що збереглася. Дані про загиблого порівнюють з архівними матеріалами УБД «Меморіал», узагальненим електронним банком даних про радянських воїнів, загиблих, померлих і зниклих безвісти в роки війни, а також у післявоєнний період.

Саме так вдалося встановити особу єфрейтора Миколи Григоровича Гончарова 1900 року народження, який воював у складі мінометної батареї 1083-го стрілецького полку 69-ї армії 1-го Білоруського фронту. Його останки були знайдені навесні 2013 року. І вже 7 травня до Ковеля з Російської Федерації приїжджав

онук Гончарова — полковник у запасі Василь Григорович Горохов. Маючи за плечима досвід бойових дій (брав участь у двох війнах у Чечні та врегулюванні Карабахського конфлікту), він був неабияк вражений цією зустріччю.

— Те, що я побачив тут, мене надзвичайно розчулило, — розповів він. — У вас прекрасні й щирі люди. Низький уклін усім, хто доклав зусиль для пошуку і гідного поховання мого діда. Разом із керівником пошуковців Вадимом Дорофеєнком ми побували на тій самій позиції, де загинув дід, взяли грудку землі. Сьогодні відбулася панахида за загиблими. І зрештою останки моєї рідної людини були з честю поховані.

Пошуковці загону ідентифікували ще одного із загиблих: рядового Сергія Арутюновича Агасяна, який проходив службу в одному з підрозділів 69-ї Армії

1-го Білоруського фронту. Йому було лише 19 років. Зі слів Вадима Дорофєєнка, ідентифікувати особу бійця допомогла старовинна солдатська звичка – підписувати свої речі. На казанку, який був при загиблому, видряпано його ім'я та прізвище двома мовами: російською та вірменським алфавітом Месропа Маштоца. Цього виявилось достатньо, аби через архіви відшукати рідних рядового Агасяна. З'ясувалося, що зараз вони мешкають на території Росії. Один із

родичів повідомив, що сім'я дбайливо зберігає єдину світлинку, де зображено солдата. Цю фотокартку він зробив незадовго до призову у військо. Сьогодні на копію цієї фотографії чекають для встановлення на меморіалі.

На повернення із забуття дожидають імена ще декількох полеглих бійців. Справа в тім, що серед останків радянських воїнів подекуди трапляються нагороди: медалі «За відвагу», «За бойові заслуги», ордени Червоної зірки тощо. Усі вони мають особисті порядкові номери. Члени пошукової організації вже подали відповідні запити до архівів, кому саме було вручено ці відзнаки.

Альтруїсти «Відродження»

Найбільший тягар відповідальності, роботи й проблем залишається на плечах ентузіастів-пошуковців. Але до труднощів хлопцям не звикати – досвід відповідний є. Адже кістяк організації складають люди, що належать до силових структур: колишні та діючі військовослужбовці, працівники органів внутрішніх справ, рятувальники тощо. Загалом їх 15 осіб. До прикладу, командир загону – десантник, штатний сапер загону – офіцер механізованої бригади ЗС України з Володимира-Волинського, водолаз і експерт – служать у міліції.

Просто зібратися та поїхати на польові дослідження, як це роблять цивільні пошукові загони, хлопцям із «Відродження» доволі проблематично. Хтось знаходиться на службі, хтось – у наряді чи службовому відрядженні. Тож «дозвіл на звільнення» потрібно брати не лише в дружин чи близьких, але й сповіща-

ти керівництво про наміри у вільний від служби час зробити вилазку в поле.

Знаючи про добру справу пошуковців, командування доволі часто йде їм назустріч. На підтвердження майор Вадим Дорофєєнко розповів, що навіть у Києві, в командуванні ВДВ, де він зараз проходить службу, не зважаючи на процес реформування, йому надали можливість особисто виїхати до Ковеля й організувати церемонію.

— Хотів би подякувати особисто командувачу ВДВ ЗС України полковнику Олександру Швецю, — говорить офіцер. — Адже він із розумінням поставився до місії загону «Відродження», надав мені можливість

виконати не лише службовий обов'язок, але й поступити по-офіцерськи, по-військовому, у пам'ять про полеглих.

Окреме питання — фінансування діяльності загону. Нещодавно в пресі з'явилася інформація про те, що з Державного бюджету України на перепоховання останків воїнів Першої та Другої світових воєн, які загинули на території декількох областей України, а також на землі сусідньої Польщі, буде виділено близько 500 тисяч гривень. Однак допомога ця — адресна, закладена під діяльність лише трьох установ, які здійснюють пошук, екстугмацію та перепоховання військових. Тож пошукові загони на зразок «Відродження» залишаються фактично на самозабезпеченні.

Як розповіли пошуковці, бюджет організації вони формують із власної кишені. Час від часу, особливо коли потрібно організувати перепоховання, допомагає місцева влада чи небайдужі підприємці.

— Звичайно, важко щоразу просити допомоги, оббивати пороги численних установ, домовлятися про спонсорські внески. Але це, на жаль, невід'ємна частина процесу, — каже Вадим Дорофєєнко. — Не секрет, що для певної категорії поціновувачів військово-історичної спадщини розкопки на місцях колишніх боїв перетворилися на такий собі бізнес. Адже колекціонери платять за окремі знахідки кругленькі суми. Зброя, нагороди, просто цікаві речі в руках таких ділків перетворюються на дзвінку монету. Подібне ставлення до пам'яті полеглих воїнів члени пошукового загону «Відродження» категорично засуджують! Знахідки, які неможливо передати сім'ям загиблих або захоронити разом із полеглими, ми частково реставруємо й передаємо до регіонального музею Українського війська та військової техніки Міністерства оборони України в Луцьку або інших музейних установ, де є діючі експозиції на військову тематику.

Ідейні волинські пошуковці — не одинаки у своїй справі. Вони активно взаємодіють з іншими організаціями на теренах України. Зокрема, мають тісні стосунки й обмін інформацією з Київським міським історико-патріотичним клубом «Пошук», військовим музеєм Західного оперативного командування, Жовківською німецькою народною спільнотою, Мостиським громадським товариством «Форт» тощо. До речі, у період польових робіт 2012-2013 років члени «Відродження» передали жовківчанам для поховання останки понад 12 солдатів вермахту.

У січні 2014 року виповнилося рівно 70 років від початку Рівненсько-Луцької операції радянських військ, з якої розпочалося визволення Волині від німецько-фашистських загарбників. На 2014 рік члени пошукового загону «Відродження» мають великі плани: «Як тільки дозволять погодні умови, навесні будемо продовжувати розкопки в околицях Ковеля. Адже тут роботи ще не на один рік вистачить. До того ж розглядаємо можливість реалізувати один цікавий проект: підняти із болота танк. За отриманими даними, в одному з боліт застряг вермахтівський «панцер». Якщо інформація підтвердиться й підйом технічно буде можливим — поповнимо експозицію луцького музею ще одним експонатом».

Володимир СКОРОСТЕЦЬКИЙ

ТУРНЕ

Європейський тур заслуженого академічного Ансамблю пісні і танцю Збройних Сил України перетворився на тур слави. Давши 24 концерти у 21-му місті, артисти у військовій формі підкорили тисячі глядачів. Іспанія, Португалія, Італія та Сербія щиро рукоплескали, дякуючи їм за години насолоди високим мистецтвом.

Керівник Ансамблю – талановитий композитор і диригент, заслужений діяч мистецтв України, полковник Дмитро Антонюк – успіх свого колективу бачить у майстерному поєднанні сольного та хорового співу, танцю й оркестрової музики, а ще – у щирій українській душі, здатній на повну дарувати радість і красу.

Гастролі організувала іспанська агенція «Промконцерт». Раніше вона співпрацювала лише з російськими військовими колективами, до головного ж військового Ансамблю України звернулася уперше – і не пожалкувала!

Упродовж 2 годин концертної програми понад 100 артистів Ансамблю знайомили глядачів з традицій-

СЛАВИ

ними українськими композиціями, піснями і танцями. На прохання організаторів туру виконували також популярні російські пісні, молдавський та угорський народні танці.

— Крім того, — каже полковник Антонюк, — наприкінці кожного концерту ми виконували відому пісню чи славень регіону перебування. Нам було приємно, що в той час зал піднімався і співав разом з нами.

Одна з українок, яка перебувала в Мадриді, — Лілія Горан — так пригадує враження іспанців від концерту: «Після дійства українських віртуозів усі виходили усміхнені, говорили, що Україна має дуже багату культуру, та шкодували, що так мало знають про нас».

Публіка високо оцінила різноманіття голосів солістів-вокалістів сопранових партій — Маргарити Мелешко та Наталії Заболонської, тенорів — Сергія Юрченка та Віталія Лісковецького, баритона Євгена Заморського і розкішного баса Василя Пудченка. Зачарував слухачів і хор — справжня гордість Ансамблю, якому під керівництвом головного хормейстера Олександра Степанцова підвладні найскладніші твори хорового репертуару. Гармонію звуків присутні сприймали затамувавши подих, а надзвичайно складні та витончені пасажі не залишили жодного байдужого серця в залі. Вищий клас майстерності продемонстрував балет за постановкою балетмейстера, заслуженого артиста України Володимира Шмагуна. У вирі запальних і нестримних українських танців глядачі ледь утримувалися на своїх місцях, підстрибуючи та «змальовуючи» рухи руками і ногами. Пощастило тим, хто стояв. Уж вони мали куди більше можливостей приєднатися до цього мистецького дива.

Подорожуючи Європою, Ансамбль пісні і танцю Збройних Сил України відзначив своє 75-річчя. Свято припало на 9 січня у Валенсії. Для артистів приємністю стало те, що на сцені цього міста символічно майорів військово-морський прапор України... Є і появлення: іспанська Валенсія та українська Одеса — міста-побратими.

— За цей тур ми «накружляли» 18 тисяч кілометрів, — зауважує полковник Дмитро Антонюк. — Умови були інколи екстремальні (у сенсі тривалих доріг, напруженого графіку, практичної відсутності репетицій, підготовки і необхідного часу на відпочинок). Проте ми не зірвали жодного концерту. Як люди військові та творчі, продемонстрували професіоналізм, організованість і витривалість. Ми працювали натхненно!

Успіх цього туру — у збільшенні шанувальників української культури, безцінної спадщини нашої держави. Завдяки Ансамблю пісні і танцю ЗСУ близько 40 тисяч європейців пізнали Україну у себе вдома. Тож залишається сподіватися, що вони полюбили її всім серцем.

Андрій ЯКУБУВ

• ЧИТАЄМО

Любов дитини до книжки починається з перших казок та історій, які їм розповідають батьки. Це часто перетворюється на своєрідний сімейний ритуал.

Також важливим елементом формування культури читання для маленької людини може стати по-справжньому яскравий та привабливий видавничий продукт.

А ще, як відомо, найкращим подарунком для дитини є захоплива та чудова книга. Редактор ЛітАкценту (провідника у світі сучасного українського письменства) Ірина Троскот допомогла читачам-неофітам та сформуvala ТОП яскравих книг для дітей, від яких і дорослі отримують не менше задоволення.

За допомогою цього переліку ви з легкістю потрапите до чарівного світу найкращих дитячих книжок.

«Геройська книжка Маленького Вовчика»

Іан Вайброу

Книга складається з листів маленького вовченяти, якого батьки відправили до школи, де малюк повинен опанувати складну науку — стати справжнім злим вовчиськом. Книжка весела, з кумедними помилками, які виправлені як у дитячих зошитах, з дотепними жартами та розповідями Маленького Вовчика.

Рекомендований вік: від 5 до 8 років.

«Вафельне серце»

Марія Парр

Ця книга в рекордно короткі терміни стала справжнім дитячим бестселером, була нагороджена безліччю премій, перекладена на десятки мов та включена до норвезької шкільної програми. Письменниця чудово зрозуміла дитячу психологію й розкрила важливі та складні проблеми неповної сім'ї, стосунків між поколіннями, історичного минулого. Уникаючи моралізаторства, вона знайшла унікальний ключ до серця дитини, щоб пояснити їй дуже важливі речі. Корисно прочитати не лише дітям, але й батькам. Рекомендований вік: від 6 до 10 років.

«Матильда»

Розальд Далл

Головна героїня — дівчинка з надзвичайними здібностями. У три роки Матильда навчилася читати, у чотири — вивчила напам'ять єдину книгу, що була вдома і називалася «Куховарство». А потім попросила батька купити їй нову книгу, та він лише насварив її. Матильда відчувала таку неймовірну потребу читати, що сама записалася до сільської бібліотеки. За рік вона пішла до школи і вже встигла перечитати ледь не половину бібліотечних книжок!

Книга наповнена гротеском і гумором, подекуди чорним, але він анітрохи не шокує читачів. «Матильду» варто прочитати дітям, які мають проблеми в школі з вчителями і ровесниками. Рекомендований вік: від 6 до 10 років.

«Малий Ніколя»

Рене Госсіні, Жан-Жак Сампе

Дитяча серія книг — поєднання двох невід'ємних компонентів, які потрібно сприймати лише в комплексі текстів Жан-Жака Сампе та ілюстрацій Рене Госсіні. Книжки про пригоди маленького Ніколя ідеальні для проведення часу за сімейними читаннями. Маленький головний герой, активна та балакуча дитина, показує все, що його оточує через призму свого світогляду, акцентуючи увагу на деталях та дрібничках, які дорослі часто не помічають, вважаючи неважливими. Рекомендований вік: від 6 до 10 років.

«Пригоди короля Мацюся»

Януш Корчак

Це перше видання книги відомого польського письменника та педагога Януша Корчака в повному обсязі, без радянської цензури. Автор розповідає нам сумну історію про маленького хлопчика Мацюся, який став королем після смерті батька, про його стосунки з дорослими та розумними міністрами, генералами, послами. Метафорична казка готує маленького читача до світу, з яким він зіткнеться, коли подорослішає: зради друзів, тягаря відповідальності за кожне прийняте рішення та сказане слово, самотності, нерозуміння оточуючих.

Рекомендований вік: від 10 до 15 років.

«Маргаритко, моя квітко»

Крістіне Нестлінгер

Ця книга — справжня подруга для дівчинки-підлітка, бо питання, яких торкається письменниця, безпосередньо стосуються такого буремного періоду в житті кожної людини. Головна героїня книги — дівчинка на ім'я Маргаритка, яка має стандартні підліткові проблеми, клопоти: комплекси через власну зовнішність, перше кохання, шкільні маленькі та не дуже халепи.

Рекомендований вік: від 13 до 17 років.

• ДИВИМОСЯ

«Вій»

Прем'єра в Україні – 30 січня 2014 року

Жанр: пригодницький фентезійний триллер
Країна: Росія, Україна, Германия, Велика Британія, Чехія

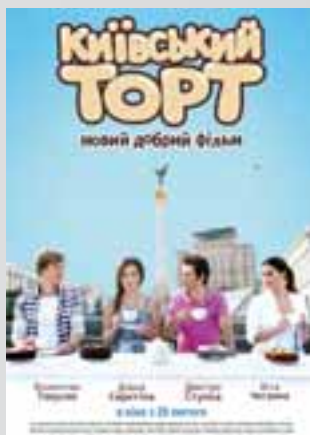
Режисер: Олег Степченко

У головних ролях: Джейсон Флемінг, Андрій Смоляков, Олексій Чадов, Олександр Яковлев, Валерій Золотухін та інші

Це унікальна кінострічка: знята в Празі російським режисером за мотивами твору українського письменника з відомим англійським актором у головній ролі, зображує Україну 18 століття, над 3D-ефектами якої працювали німецькі стереографи. Від такого міжнародного кінопродукту глядачі очікували дуже багато. Дивними виглядають нарікання більшості на те, що кінострічка далека від оригінального Гоголівського тексту. Режисер від самого початку позиціонував свій кінотвір як продовження відомої історії, яку дуже вдало екранізували ще в 1967 році (до речі, вважається першим і останнім фільмом жавів СРСР).

За сюжетом, британський картограф Джонатан Грін (праобразом для нього став Гійом Левасер де Бонплан, французький інженер 17 століття, автор книги «Опис України») потрапляє на український хутір. Він опиняється в центрі містичних подій, пов'язаних із історіями про жахливого Вія – створіння із самого пекла. Важко сказати, що фільм повністю відтворює моторошну атмосферу та настрій повісті Миколи Гоголя, який заслужено вважається українським Едгаром По. «Вій» – це скоріше реверанс у бік голлівудських блокбастерів: пригодницький динамічний сюжет в обгортці з якісних спецефектів і декорацій та з екзотичною дрібкою українського колориту буде до смаку широкому колу глядачів.

«Київський торт»

Прем'єра в Україні – 20 лютого 2014 року

Жанр: Україна

Країна: Германия, США

Режисер: Олексій Шапарев

У головних ролях: Дмитро Ступка, Діана Сіротіна, Валентин Тамусяк, Юрій Горбунов, Андре Тан, Ольга Сумська та інші

Девіз цієї комедійної кінострічки – «Новий добрий фільм». Автори спробували створити романтичну солодку комедію, з банальними та цілком очікуваними сюжетними ходами: до Києва приїжджає юна провінціалка, для якої столиця – лише проміжний етап до від'їзду в США.

Двадцять годин очікування літака перетворюються на чергу романтичних та авантюрних пригод з любовним трикутником, неочікуваними знайомствами та курйозними випадками. Крім основної сюжетної лінії, фільм показує нам уривки з життя ще декількох цікавих та непересічних персонажів, цінності яких змінюються й еволюціонують протягом кінострічки.

Напевно, щоб трохи збалансувати гру головної трійки фільму, режисер запросив досвідчених українських акторів – Олександра Задніпровського, Юрія Горбунова, Ольгу Сумську тощо, а також вирішив трохи розбавити сюжет відомими обличчями, залучивши до зйомок Сергія Кузіна, Наталку Могилевську, Андре Тана.

Кінострічка може підкупити глядача кадрами величного Києва, добре знайомими улюбленими місцями столиці, на фоні яких розгортається сюжет. Місто можна вважати активним діючим героєм фільму, який, на відміну від багатьох інших персонажів, не фальшує і підкорює глядача своєю переконливою грою.

«Брати. Остання сповідь»

Прем'єра – 18 вересня 2014 року

Жанр: драма

Країна: Україна, Данія, Швеція

Режисер: Вікторія Трофименко

У головних ролях: Віктор Демерташ, Микола Береза, Юрій Денисенків

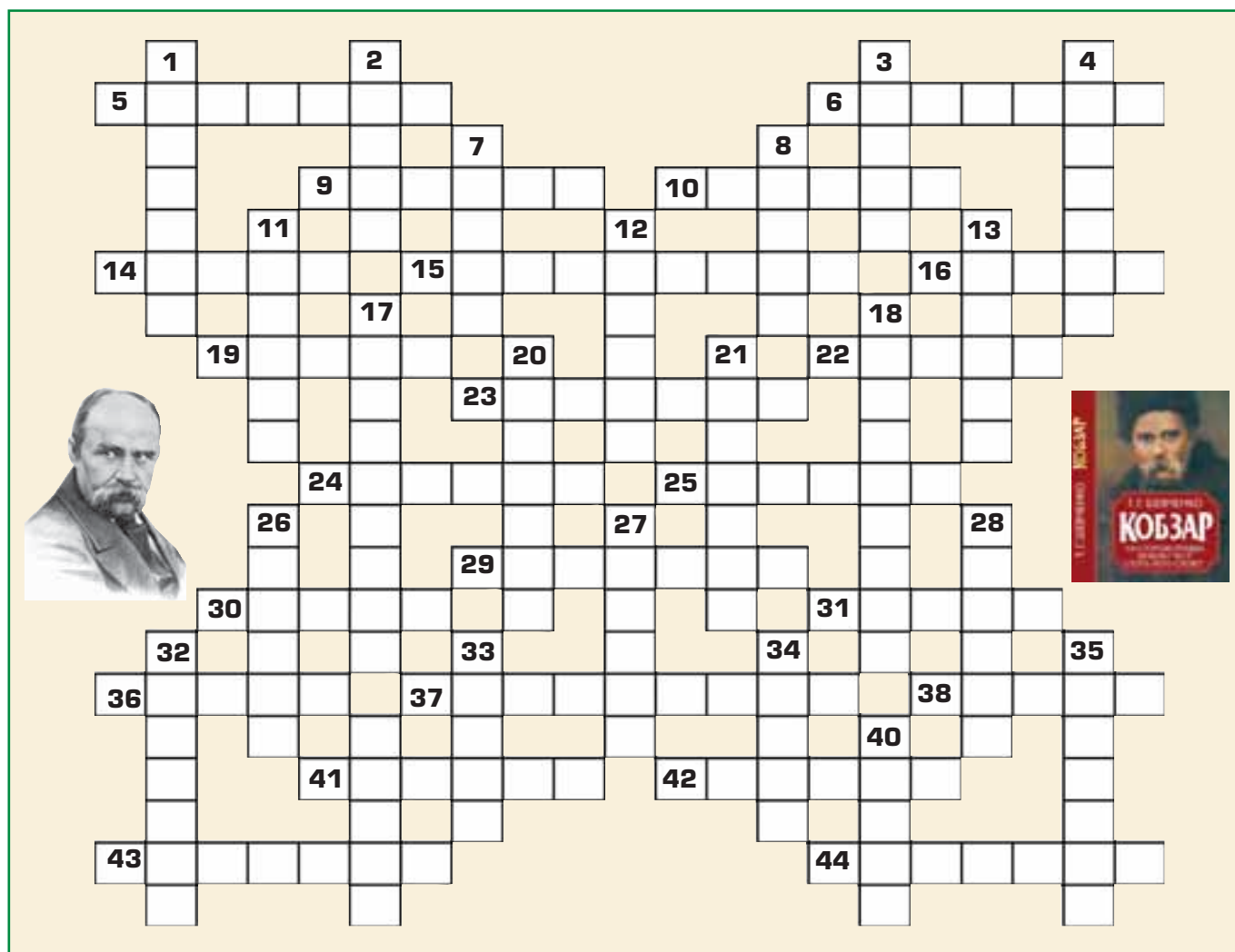
Критики одностайно заявили: якщо в 2014 році Україна «засвітиться» на престижних кінофестивалях, то це буде кінострічка «Брати. Остання сповідь». Режисер, Вікторія Трофименко, яка п'ять років присвятила зйомкам, позиціонує свій твір як кіно для інтелектуалів та поціновувачів кіномистецтва.

За сюжетом, письменниця, яка спеціалізується на релігійній літературі, потрапляє в далеке гуцульське село, де знайомиться з важкохворим старим чоловіком. У нього є ненависний ворог – його кровний брат, який живе неподалік і також знаходиться на порозі смерті. Єдине, що тримає цих двох – бажання прожити якомога довше, щоб не дати можливості іншому потішитися на могилі того, хто помер першим. В основі сюжету лежить оповідання номінанта на Нобелівську премію з літератури Торґні Ліндгрена «Джмелиний мед». Скандинавський літературний шедевр, перенесений в українські Карпати, отримав особливе звучання.

ДО 200-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

По горизонталі:

5. Вірш Шевченка, що являє собою ліричний цикл, який складається з трьох частин («Молитва»)
6. Великий російський художник, у якого вчився Т.Г. Шевченко. (Брюллов)
9. Селище міського типу Сумської області, яке декілька разів згадується у повісті «Капітанша» (Есмань)
10. Назва найвідомішої збірки поетичних творів Тараса Шевченка («Кобзар»)
14. Російський історик літератури, який вперше в рос. критиці поставив поему Шевченка «Гайдамаки» поряд з найкращими творами О. Пушкіна й А. Міцкевича (Піпін)
15. Село, де проходило дитинство Шевченка (Кирилівка)
16. ... Вовчок, яка була знайома з Т.Г.Шевченка (Марко)
19. Ім'я українського національного героя, керівника повстанського руху на Поділлі у 1813-1835 роках, якого Шевченко називав «славним лицарем» (Устим)
22. Головна героїня твору Шевченка «Утоплена» (Ганна)
23. Автор пам'ятника Шевченкові в Арров-парку поблизу Нью-Йорка (Бородай)
24. Вірш Шевченка, написаний восени 1848 на о. Косарал («Пророк»)
25. Поема Шевченка, написана в Переяславі («Кавказ»)
29. Вірш, який став основою для музичних творів багатьох композиторів. (Заповіт)
30. Сестра Шевченка (Ярина)
31. Англійський письменник, романи якого: «Антикварій», «Вудсток» згадувались у творах Шевченка «Музикант», «Несчастный» (Скотт)

36. Місто Волинської Губернії (Зараз Рівненська обл.), яке згадується у повісті «Варнак» (Дубно)
37. Поема Шевченка, перша назва «Сліпий» («Невольник»)
38. Вірш Шевченка з циклу «В казематі» («Косар»)
41. Український художник, автор ілюстрацій до «Кобзаря» (Касіян)
42. Ілюстрація Шевченка до однойменного твору Г. Квітки-Основ'яненка («Знахар»)
43. Український живописець, автор творів на шевченківські теми (Сидорук)
44. Український композитор, з яким Т.Шевченко познайомився у 1836 році у «Літньому саду», взяв участь у викупленні Кобзаря з кріпацтва (Сошенко)

По вертикалі:

1. Український альманах в якому опубліковано Шевченкові твори — «Утоплена», «Думка» («Тяжко-важко в світі жити»), «Н. Маркевичу» («Молодик»)
2. Герой поеми «Катерина» (Івась)
3. Український культурно-освітній діяч, письменник, композитор, історик, сучасник Т.Г.Шевченка (Аркас)
4. Український художник, з яким Т.Шевченко познайомився у 1836 році у «Літньому саду», взяв участь у викупленні Кобзаря з кріпацтва (Сошенко)
7. Малий оповідний художньо-публіцистичний твір, у якому зображено дійсні факти, події конкретних людей (Нарис)
8. Лічильна дошка у давніх греків і римлян (Абака)
11. Місто в Білорусії, в кому встановлено пам'ятник Т.Г.Шевченку (Мінськ)

12. Український письменник, поет, байкар, який присвятив Шевченкові вірш "Над Дніпром" (Глібов)
13. Поема, написана в Орській фортеці під час Аральської експедиції («Варнак»)
17. Реалістична поема Шевченка на соціально-побутову тему («Титарівна»)
18. Історико-героїчна поема Шевченка, написана в Петербурзі («Гайдамаки»)
20. Український драматург, який написав п'єсу «Реве та стогне Дніпр широкий» в якій використав сюжет балади «Причинна» та уривки з ін творів Шевченка (Болобан)
21. Поема Шевченка написана в 1842 році («Гамалія»)
26. Поема Шевченка «Неначе цвяшок, в серце вбитий» («Марина»)
27. Балада Шевченка, присвячена П.Петровській («Тополь»)
28. Український літературознавець, який висвітлив життя і творчість Т.Шевченка (Петров)
32. Український режисер Поставив сатиричну комедію «Сон» за однойменною поемою Шевченка (Дубовик)
33. Інша назва вірша «Садок вишневий коло хати» («Вечір»)
34. Начерк цієї композиції входить як деталь до малюнка «Т. Г. Шевченко серед товаришів» («Циган»)
35. Український поет, який присвятив Шевченкові збірку поезій «Віщий голос» (Малишко)
39. Український поет і літературознавець, який присвятив Шевченку вірш «Читали ми твої слова» (Загуп)
40. Український художник, автор картини «Т. Г. Шевченко на Батьківщині» (Патик)

НЕБЕСНА СОТНЯ

• Мазуренко Павло • Вербицький Юрій Тарасович • Нігоян Сергій Гагікович • Жизневський Михайло Михайлович • Сеник Роман Федорович • Хом'як Віктор Борисович • Калиняк Богдан Михайлович • Синенко Сергій Петрович • Кішук Володимир Юрійович • Шаповал Сергій Борисович • Сердюк Ігор Михайлович • Хурція Зураб • Дворянець Антоніна Григорівна • Веремій В'ячеслав Васильович • Брезденюк Валерій Олександрович • Корчак Андрій • Наумов Володимир Григорович • Капінос Олександр Анатолійович • Плеханов Олександр Вікторович • Зайко Яків Якович • Кульчицький Володимир Станіславович • Черненко Андрій Миколайович • Пасхалін Юрій Олександрович • Васильцов Віталій Валерійович • Варениця Роман Михайлович • Пантелєєв Іван Миколайович • Точин Роман Петрович • Чміленко Віктор Іванович • Ушневич Олег Михайлович • Ткачук Ігор Михайлович • Царьок Олександр Миколайович • Голоднюк Устим Володимирович • Щербанюк Олександр Миколайович • Костенко Ігор Ігорович • Шилінг Йосип Михайлович • Парашук Юрій Григорович • Дзявувський Микола Степанович • Сольчаник Богдан Зіновійович • Бондарчук Сергій Миколайович • Захаров Володимир Костянтинович • Мойсей Василь Михайлович • Байдівський Сергій Романович • Арутюнян Георгій Вагаршакович • Войтович Назар Юрійович • Гриневич Едуард Миколайович • Жаловага Анатолій Григорович • Жеребний Володимир Миколайович • Кемський Сергій Олександрович • Мовчан Андрій Сергійович • Смоленський Віталій Віталійович • Чернець Віктор Григорович • Пагор Дмитрій Олексійович • Дигдалович Андрій Іванович • Вайда Богдан Іванович • Кіпіані Давід • Бондарев Сергій Анатолійович • Гурик Роман Ігорович • Дмитрів Ігор Федорович • Корнеев Анатолій Петрович • Коцюба Віталій Миколайович • Опанасюк Валерій Адамович • Павлюк Володимир • Паньків Микола Олександрович • Храпаченко Олександр Володимирович • Шимко Максим Миколайович • Блюк Іван Іванович • Тарасюк Іван Миколайович • Полянський Леонід Петрович • Саєнко Андрій Степанович • Котляр Євген Миколайович • Шеремета Людмила Данилівна • Максимов Дмитро В'ячеславович • Швець Віктор Миколайович • Цепун Андрій Михайлович • Машков Максим • Горошин Максим Максимович • Олег • Ільків Богдан Іванович • Мельничук Володимир Валерійович • Пехенько Ігор Олександрович • Чаплінський Володимир Володимирович • Семисюк Микола Миколайович • Таршук Микола • Братушко Олексій Сергійович • Лінійчук Олег • Бойків Володимир Васильович • Городнюк Іван • Жановачий Андрій Богданович • Жеребний Володимир Миколайович • Прохорський Василь Петрович • Прохорчук Віктор Олександрович • Зубок Володимир Валерійович • Топій Володимир Петрович • Ігор Бачинський • Костишин Михайло Йосипович • Мазуренко Павло • Вербицький Юрій Тарасович • Нігоян Сергій Гагікович • Жизневський Михайло Михайлович • Сеник Роман Федорович • Хом'як Віктор Борисович • Калиняк Богдан Михайлович • Синенко Сергій Петрович • Кішук Володимир Юрійович • Шаповал Сергій Борисович • Сердюк Ігор Михайлович • Хурція Зураб • Дворянець Антоніна Григорівна • Веремій В'ячеслав Васильович • Брезденюк Валерій Олександрович • Корчак Андрій • Наумов Володимир Григорович • Капінос Олександр Анатолійович • Плеханов Олександр Вікторович • Зайко Яків Якович • Кульчицький Володимир Станіславович • Черненко Андрій Миколайович • Пасхалін Юрій Олександрович • Васильцов Віталій Валерійович • Варениця Роман Михайлович • Пантелєєв Іван Миколайович • Точин Роман Петрович • Чміленко Віктор Іванович • Ушневич Олег Михайлович • Ткачук Ігор Михайлович • Царьок Олександр Миколайович • Голоднюк Устим Володимирович • Щербанюк Олександр Миколайович • Костенко Ігор Ігорович • Шилінг Йосип Михайлович • Парашук Юрій Григорович • Дзявувський Микола Степанович • Сольчаник Богдан Зіновійович • Бондарчук Сергій Миколайович • Захаров Володимир Костянтинович • Мойсей Василь Михайлович • Байдівський Сергій Романович • Арутюнян Георгій Вагаршакович • Войтович Назар Юрійович • Гриневич Едуард Миколайович • Жаловага Анатолій Григорович • Жеребний Володимир Миколайович • Кемський Сергій Олександрович • Мовчан Андрій Сергійович • Смоленський Віталій Віталійович • Чернець Віктор Григорович • Пагор Дмитрій Олексійович • Дигдалович Андрій Іванович • Вайда Богдан Іванович • Кіпіані Давід • Бондарев Сергій Анатолійович • Гурик Роман Ігорович • Дмитрів Ігор Федорович • Корнеев Анатолій Петрович • Коцюба Віталій Миколайович • Опанасюк Валерій Адамович • Павлюк Володимир • Паньків Микола Олександрович • Храпаченко Олександр Володимирович • Шимко Максим Миколайович • Блюк Іван Іванович • Тарасюк Іван Миколайович • Полянський Леонід Петрович • Саєнко Андрій Степанович • Котляр Євген Миколайович • Шеремета Людмила Данилівна • Максимов Дмитро В'ячеславович • Швець Віктор Миколайович • Цепун Андрій Михайлович • Машков Максим • Горошин Максим Максимович • Олег • Ільків Богдан Іванович • Мельничук Володимир Валерійович • Пехенько Ігор Олександрович • Чаплінський Володимир Володимирович • Семисюк Микола Миколайович • Таршук Микола • Братушко Олексій Сергійович • Лінійчук Олег • Бойків Володимир Васильович • Городнюк Іван • Жановачий Андрій Богданович • Жеребний Володимир Миколайович • Прохорський Василь Петрович • Прохорчук Віктор Олександрович • Зубок Володимир Валерійович • Топій Володимир Петрович • Ігор Бачинський • Костишин Михайло Йосипович

**Загальний рахунок
для допомоги сім'ям
НЕБЕСНОЇ СОТНІ**

**р/р 2600102377538
в ПАТ «КРЕДОБАНК»
м. Києва**

МФО 325365

**Отримувач:
Благодійний Фонд
«Фонд громади
Приірпіння»
ЄДРПОУ №34780212**

**Призначення платежу:
Благодійне
пожертвування
на програму допомоги
родинам загиблих.**

Я єсть народ, якого Правди сила
Ніким звойована ще не була
Яка біда мене, яка чума косила! –
А сила знову розцвіла.

**Читати – щоб знати,
знати – щоб перемогати**

ВІЙСЬКО УКРАЇНИ

Адреса редакції:
вул. Мельникова, 81, 04050, Київ, Україна, а/с 72
Телефони редакції:
(044) 483-08-39, 489-38-59

mail: viysko2012@ukr.net
Електронна версія: www.viysko.com.ua, www.mil.gov.ua